

НУБІП України

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

11.05 – МР. 231 “3” 2023.03.11. 055 ПЗ

2023 р.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

11.05 – МР. 231 “З” 2023.03.11.010

ПОГОДЖЕНО

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Декан гуманітарно-педагогічного

Завідувач кафедри

Факультету
(назва факультету (НН))

педагогіки
(назва кафедри)

І. М. Савицька

Р. Е. Соцівник

(підпис)

(ПІБ)

(підпис)

(ПІБ)

« » 2022р.

« » 2022 р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Тема: «Формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці студентів закладів фахової передвищої освіти (на прикладі Закарпатського фахового коледжу імені Є Храпливого НУБіП України)»

Спеціальність:

«Освітні, педагогічні науки»

Освітня програма:

«Педагогіка вищої школи»

Магістерська програма:

«Методика навчання циклу НРК України

–7 рівень, QFENEА – другий цикл, EQFLLL – 7 рівень»

Орієнтація освітньої програми: «Магістр освітніх, педагогічних наук.

Викладач закладів вищої освіти»

Керівник магістерської роботи

д-р. пед. н., доц.

(науковий ступінь та вчене звання)

Сопівник Руслан Васильович

(підпис)

(ПІБ)

Виконав

Мороз Олег Васильович

(підпис)

(ПІБ)

КИЇВ 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Гуманітарно-педагогічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри педагогіки

д-р.пед.н., проф.

Р. В. Сошнік

(підпис)

(підпис)

(ПІБ)

« » _____ 2023 року

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ СТУДЕНТУ

Спеціальність:

«Освітні, педагогічні науки»

Освітня програма:

«Педагогіка вищої школи»

Магістерська програма:

«Методика навчання циклу»

Орієнтація освітньої програми: «.....»

Тема магістерської роботи: «Формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці студентів закладів фахової передвищої освіти (на прикладі Заліщицького фахового коледжу імені С.Храптивного НУБіП України)»

Затверджена наказом ректора НУБіП України від 11.03.2023 р. № 231 «З»

Термін подання завершеної роботи на кафедру «18» листопада 2023 року

1. Вихідні дані до магістерської роботи: Закони України «Про освіту», «Про професійну освіту», Концепція розвитку громадянської освіти в Україні, Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді; посібники, словники, довідники, методичні наукова література щодо теми дослідження.

Перелік питань, що підлягають дослідженню

1. Теоретичні аспекти формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці студентів.
2. Формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці студентів закладів фахової передвищої освіти.
3. Аналіз експерименту у студентів ВСП Заліщицький фаховий коледж імені С.Храптивного НУБіП України.

Дата видачі завдання:

2022 р.

Керівник магістерської роботи _____

(підпис)

Сопівник Р.В.

(прізвище та ініціали)

Завдання прийняв до виконання _____

(підпис)

Мороз О.В.

(прізвище та ініціали)

НУБІП України

РЕФЕРАТ

Магістерська робота на тему «Формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці студентів закладів фахової передвищої освіти (на прикладі Заліщицького фахового коледжу імені Є. Храпливого НУБІП України)».

Обсяг і структура магістерської роботи. Робота складається з вступу, двох розділів, висновків, переліку джерел інформації (71 найменування) та двох додатків. Загальний обсяг дорівнює 81 сторінкам основного тексту, містить 14 таблиць, 2 рисунки.

Ключові слова: ФОРМУВАННЯ, ЦІНІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРАЦІ, МАЙБУТНІЙ ФАХИВЕЦЬ, ПРОГРАМА, ЗАКЛАДИ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ, ВСП ЗАЛІЩИЦЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ІМЕНІ Є. ХРАПЛИВОГО НУБІП УКРАЇНИ.

У цьому дослідженні розглядаються питання формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів закладів фахової передвищої освіти, зокрема у Заліщицькому фаховому коледжі імені Є. Храпливого НУБІП України. Видокремлено, що науковці аналізували та відображали у своїх працях форми та методи формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів, але проблему формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів саме в закладах фахової передвищої освіти не достатньо висвітлено в педагогічній науці, що загострює актуальність теми нашої магістерської праці «Формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці студентів закладів фахової передвищої освіти (на прикладі Заліщицького фахового коледжу імені Є. Храпливого НУБІП України)».

В першому розділі нашої роботи «Теоретичні засади та практичні аспекти формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів» проаналізовано наукові та педагогічні джерела за визначеною тематикою. В

цьому розділі визначено програму формування ціннісного ставлення до сільськогосподарчої праці у студентів та представлено впровадження цієї програми у професійну підготовку студентів ВСП Заліщицький фаховий коледж імені Є.Храпливого НУБіП України, що є описом формуючого етапу педагогічного експерименту.

В другому розділі нашої роботи, «Експериментальне дослідження ефективності програми формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів Заліщицького фахового коледжу імені Є. Храпливого НУБіП України» викладено алгоритм проведення констатувального та контрольного етапів педагогічного експерименту, проаналізовано результати експериментального дослідження на цих двох етапах. Результати педагогічного експерименту висвітлюють ефективність розробленої програми, це підтверджується значним ростом показників сформованості ціннісного ставлення до сільськогосподарчої праці у студентів експериментальної групи, в той час у контрольній групі ці показники не отримали значного приросту.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРАЦІ У СТУДЕНТІВ	6
1.1. Аналіз наукової думки щодо формування ціннісного ставлення до сільськогосподарчої праці у студентів та визначення поняття «ціннісного ставлення до сільськогосподарчої праці у студентів».....	6
1.2. Реалізація програми формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів Заліщицького фахового коледжу імені Є. Храпливого НУБіП України.....	34
Висновки до першого розділу.....	50
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОГРАМИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРАЦІ У СТУДЕНТІВ ЗАЛІЩИЦЬКОГО ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ ІМЕНІ Є. ХРАПЛИВОГО НУБІП УКРАЇНИ	52
2.1. Організація експерименту у Заліщицькому фаховому коледжі імені Є. Храпливого НУБіП України.....	52
2.2. Аналіз результатів експериментального дослідження.....	60
Висновки до другого розділу.....	64
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	75

НУБІП України

Актуальність. У багатьох роботах дослідників, вивчаючих проблеми педагогіки, філософії, психології, висловлюється думка, що однією із важливих сучасних проблем молодого покоління є втрата ціннісно-сміслових орієнтирів загалом

НУБІП України

та в професійній сфері зокрема. Саме тому сьогодні одним із основних підходів до виховання у вищій школі вважається аксіологічний. У зв'язку з цим, у контексті нової парадигми виховання сучасних майбутніх фахівців у педагогічній практиці

актуального значення набуває проблема виховання ціннісного ставлення до праці, зокрема ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці.

НУБІП України

Тема формування ціннісного ставлення до праці висвітлюється в працях вітчизняних та зарубіжних дослідників. До питання виховання ціннісного ставлення до праці звертались Г. Ващенко, Б. Грінченко, Ф. Духнович, Т. Кампанелла,

Я. Коменський, Дж. Локк, А. Макаренко, С. Миропольський, Й. Песталоцці, С. Русова,

НУБІП України

Ж.-Ж. Руссо, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін. Останнім часом питання виховання особистості у праці висвітлювалася низкою таких педагогів як А. Вихрущ, К. Власенко, І. Волощук, С. Дем'янчук, Н. Калініченко, О. Коберник, Г. Ковальчук, М. Левківський, Г. Левченко, В. Мадзігон, В. Макаруч, В. Сидоренко, Н. Слюсаренко, Г.

Терещук, С. Ткачук, та ін. Аналіз сучасних педагогічних наукових досліджень дозволяє

НУБІП України

стверджувати, що проблема виховання ціннісного ставлення до праці залишається однією із найактуальніших.

Розгляду питань формування ціннісного ставлення у студентів до праці у вищій школі присвячено багато наукових праць, але формуванню ціннісного

НУБІП України

ставлення саме до сільськогосподарської праці студентів закладів фахової передвищої освіти приділяється недостатньо уваги, тому тема цього дослідження є дуже актуальною.

Актуальність дослідження загострюється необхідністю розв'язання наступних притиріч у теорії і практиці педагогіки вищої школи між:

НУБІП України

– потребами аграрної промисловості у фахівцях зі сформованим ціннісним ставленням до сільськогосподарчої праці та недостатньою кількістю випускників аграрних закладів фахової передвищої освіти зі сформованим ціннісним

ставленням до сільськогосподарчої праці;

наявністю у практиці педагогіки вищої школи різноманітних засобів і методів для формування ціннісного ставлення до сільськогосподарчої праці та недостатністю методичного забезпечення цього напрямку професійної підготовки в аграрних закладах фахової передвищої освіти.

Вище викладене актуалізує та обумовлює тему нашої кваліфікаційної праці: «Формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці студентів закладів фахової передвищої освіти (на прикладі Заліщицького фахового коледжу імені Є Храпливого НУБіП України)».

Мета дослідження полягає у визначенні та впровадженні в професійну підготовку студентів ВСП Заліщицький фаховий коледж імені Є Храпливого НУБіП України програми формування у них ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці.

Завдання дослідження сформульовані наступним чином:

1. Зробити аналіз наукових та педагогічних джерел щодо виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів та визначити поняття «ціннісного ставлення до сільськогосподарчої праці у студентів».

2. Розробити та реалізувати в професійній підготовці майбутніх фахівців ВСП Заліщицький фаховий коледж імені Є.Храпливого НУБіП України програму формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці.

3. Експериментально дослідити ефективність впровадження програми формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів ВСП Заліщицький фаховий коледж імені Є.Храпливого НУБіП України.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка студентів закладів фахової передвищої освіти.

Предмет дослідження – програма формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці студентів ВСП Заліщицький фаховий коледж імені Є.Храпливого НУБіП України.

Для виконання мети та завдань дослідження реалізовано сукупність методів:

– теоретичні: аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, узагальнення.

– емпіричні: спостереження, тестування, анкетування, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний) для перевірки ефективності формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів; методи математичної статистики.

Наукова новизна – уточнено визначення поняття «ціннісне ставлення до сільськогосподарчої праці у студентів»; розроблено та реалізувано у професійній підготовці майбутніх фахівців ВСП Заліщицький фаховий коледж імені С.Храпливого НУБіП України програму формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці, ретельно розглянуто вплив застосування форм виховання (масових, групових, індивідуальних) на процес формування у здобувачів освіти ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці

С.Храпливого НУБіП України програму формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці, ретельно розглянуто вплив застосування форм виховання (масових, групових, індивідуальних) на процес формування у здобувачів освіти ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці

С.Храпливого НУБіП України програму формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці, ретельно розглянуто вплив застосування форм виховання (масових, групових, індивідуальних) на процес формування у здобувачів освіти ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці

С.Храпливого НУБіП України програму формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці, ретельно розглянуто вплив застосування форм виховання (масових, групових, індивідуальних) на процес формування у здобувачів освіти ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці

С.Храпливого НУБіП України програму формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці, ретельно розглянуто вплив застосування форм виховання (масових, групових, індивідуальних) на процес формування у здобувачів освіти ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці

С.Храпливого НУБіП України програму формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці, ретельно розглянуто вплив застосування форм виховання (масових, групових, індивідуальних) на процес формування у здобувачів освіти ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці

С.Храпливого НУБіП України програму формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці, ретельно розглянуто вплив застосування форм виховання (масових, групових, індивідуальних) на процес формування у здобувачів освіти ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРАЦІ У СТУДЕНТІВ

1.1. Аналіз наукової думки щодо формування ціннісного ставлення до сільськогосподарчої праці у студентів та визначення поняття «ціннісного ставлення до сільськогосподарчої праці у студентів».

Науковці, педагоги, психологи відзначають, що ціннісне ставлення до праці – важлива складова трудового виховання особистості, що передбачає усвідомлення соціальної значущості праці, розвинену потребу в трудовій активності, ініціативність, схильність до підприємництва, готовність до творчої діяльності, конкуренттоспроможності й самореалізації. Тому праці належить особлива роль у становленні особистості як людини розумної, соціальної та духовної. У процесі свого еволюційного розвитку людина змушена була пізнавати навколишній світ, вивчати його закони та закономірності, реалізовувати свою життєдіяльність у гармонії із оточуючою дійсністю. Для прадавніх людей праця стала одним із перших видів виробничої діяльності.

Науковці вважають ключовою історичною віхою у становленні праці епоху неоліту (X – поч. III тис. до н. е.). Саме в цей час відбувається «перехід від привласнювальних форм господарства (мисливства, збиральництва та рибальства) до нових - відтворювальних (скотарства та землеробства)» [1, с. 29].

Таким чином, ще з IV-II тис. до н. е., історія існування людини на території сучасної України заклала основи ціннісного ставлення до праці.

Про роль праці в розвитку людської цивілізації йдеться у писемних творах, які дійшли до нас із давніх часів. Цікавими для нас є погляди на виховання, що вміщені у «Слові про закон і благодать» Іларіона та «Повчанні дітям» Володимира Мономаха. Так у «Повчанні дітям» проблемі виховання працелюбності присвячено багато уваги, автор закликає до праці для блага рідної землі [2, с. 49]. Проблема виховання ціннісного ставлення до праці представлена

в історії педагогічної думки XIII-XV ст. На необхідності виховання ціннісного ставлення до праці наголошували Л. Б. Альберті, Вікторіно да Фельтре, Т. Мор, Е. Ротгердамецький та ін. Уперше проблему виховання молоді під час трудової діяльності було порушено Т. Мором. Проблема виховання ціннісного ставлення до праці має давнє національне коріння, про що свідчать звичаї, традиції українського народу, родинно-побутова культура, шкільництво Київської Русі та українського національного відродження (XV-XVIII ст.). Працелюбність розглядалася як головна моральна якість, критерій вихованості особистості, джерело духовного і фізичного розвитку. Виховання ціннісного ставлення до праці здійснювалося через успадкування накопиченого досвіду господарювання, особистий приклад дорослих, безпосереднє залучення дитини до сімейної праці, організацію навчання і побуту в братських школах, Острозькій та Києво-Могилянській академіях. Соціалісти-утопісти Т. Кампанелла, Р. Оуен, Ш. Фур'є, педагоги Й. Гербарт, Я. А. Коменський, М. Корф, Дж. Локк, Й. Г. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо розглядали питання виховання ціннісного ставлення до праці у своїх працях. Представники педагогічної громадськості першої половини XIX ст. (О. Духнович, І. Котляревський, Т. Шевченко, П. Юркевич та інші), підкреслювали важливість виховання у праці як невід'ємної риси ментальності українського народу.

Упродовж другої половини XIX - початку XX ст. значна увага вихованню підростаючого покоління працею приділялася Б. Грінченком, П. Каптеревим, М. Корфом, Т. Дубенцем, С. Миропольським, С. Русовою, К. Ушинським та іншими педагогами. [3].

Так, С. Русова, вивчаючи теорію і практику дошкільного виховання, звернула увагу на те, «як ми організуємо працю дітей. насамперед треба, щоб вона була для них цікавою, викликала і своїм процесом, і призначенням цікавість; щоб матеріал був цілком під силу дітям, робота керувалась дитячою творчою думкою, супроводжувалась деякою нашою технічною допомогою; щоб вона не затягувалась на довгий час або стомлювала дитину» [4, с. 54].

Виховання, орієнтоване на формування ціннісного ставлення людини до праці, привернуло увагу К. Ушинського: «Саме виховання, якщо воно хоче, щоб

людина буда щасливою, не повинно виховувати її для щастя, а повинно готувати її до праці в житті. Освіта повинна розвивати в людині звичку і любов до праці, вона повинна дати їй можливість знайти собі роботу в житті» [5, с. 559]. Педагог

наголошував, що людина не може розвиватися без особистої праці: «Праця стала найвищим законом людської природи, тілесної і духовної, життя людини на

землі і в суспільстві, необхідною умовою її тілесного, морального і розумового вдосконалення, її людської гідності, її свободи і, нарешті, її насолоди, її щастя».

"праця - це не гра і не забава, вона серйозна і важка, тільки повне усвідомлення необхідності досягнення певної мети може змусити людину взяти на себе цей тягар» [5, с. 308, 309].

Дуже корисним є педагогічний досвід В. Сухомлинського, який вважав працю «могутнім вихователем» та основою всебічного гармонійного розвитку,

але лише тоді, коли вона пов'язана з ідейним, інтелектуальним, моральним, емоційним вихованням, з творчістю, інтересами та потребами вихованців [5, с.

562]. На думку відомого вченого, варто дбати про створення радості праці самовираження в роботі, адже отримати задоволення можна лише тоді, коли в

праці розкривається індивідуальність. Значний вплив на виховання ціннісного ставлення до сільської праці мали свята, організовані в Павлишській школі:

Свято першої борозни, Свято першого снопа, винограду, снокоосу, Свято відродження родючості: «Кілька років хлопчики і дівчата працювали на

невеликій ділянці неродючої, непридатної землі. Мета праці – повернути землі родючість. Того урочистого дня, коли сіяли зерно в землю, що кілька літ була

мертвим пустирем, а тепер стала родючим чорноземним полем, на ділянку приходили найбільш шановані в селі трудівники. Вони вітали підлітків з

перемогою». Василь Олександрович стверджував, що людина є господарем свого покликання, а завдання вихователя – зробити так, щоб у кожній людині

була запалена «іскорка», щоб було виявлене і закріплене її трудове коріння, і щоб кожен став майстром у якійсь справі [6, с. 581].

В останні роки проблема виховання особистості у праці висвітлювалася такими педагогами як А. Вихрущ, І. Волошук, С. Дем'янчук, Н. Калініченко, О.

Коберник, Г. Ковальчук, М. Корець, Є. Кулик, М. Левківський, Б. Левченко, В. Мадзігон, В. Макарчук, Д. Сергієнко, В. Сидоренко, Н. Слюсаренко, Д. Сметанін, Г. Терещук, Є. Ткачук, Д. Тхоржевський та ін. Дослідження О. Біди присвячено

обґрунтуванню особливостей навчання основ сільськогосподарської праці в початковій школі. Дослідниця висвітлює завдання, зміст, організаційні форми, методи навчання у процесі викладання сільськогосподарської праці учням початкової школи з позицій системного підходу [7].

Проблема підготовки молодого покоління до праці висвітлена у ряді наукових робіт. Наприклад, А. Даник досліджувала питання формування готовності юнаків і дівчат до сімейно-побутової праці в процесі сімейного виховання. Науковець доходить висновку, що у сучасного молодого покоління не сформовані самостійність, дисциплінованість, уважність, пунктуальність, ціннісне ставлення до результатів власної праці. [8].

Особливості трудового виховання школярів (у контексті реалізації завдань національної освіти і виховання) у загальноосвітніх навчальних закладах України в першій третині ХХ ст. (у період національно-визвольних змагань 1917-1920 рр.) висвітлено у дисертаційному дослідженні Г. Ковальчук [9].

Заслуговує на увагу для всебічного висвітлення обраної проблеми в ретроспективі дисертація Н. Каліниченко. Автором здійснено ретроспективний аналіз підготовки вчителів для сільських шкіл, який показав, що у другій половині ХІХ ст. з метою забезпечення раціонального ведення шкільного господарства, передачі селянам своїх знань з домоводства, ремесел, садівництва, городництва, шовківництва, бджільництва, виноградарства вчителі навчалися на літніх сільськогосподарських курсах при народних училищах або інших навчальних закладах, де господарство було зразковим. [10, с. 30-31].

Таким чином, здійснивши ретроспективний аналіз проблеми виховання ціннісного ставлення до праці, доходимо висновку, що науковці недостатньо уваги приділяли вихованню ціннісного ставлення до праці в учнівській молоді і здебільшого зосереджувалися на проблемі виховання ціннісного ставлення до праці у дошкільників та учнівської молоді, особливостях навчання основам

сільськогосподарської праці; історичному аналізу формування готовності молоді до праці в освітньому процесі. Питанням виховання культури праці та проблемі виховання ціннісного ставлення до праці сучасні педагоги присвятили значну кількість дисертаційних досліджень.

Актуальними для нас є погляди на виховання ціннісного ставлення до земельних ресурсів Г. Сковороди. Філософ закликає до пізнання себе, свого покликання, своїх природних нахилів до певного виду діяльності. Тільки праця за покликанням, «сродна праця» приносить найвище задоволення і найбільшу користь суспільству. Сам процес виконання «сродної праці» робить людину щасливим, і працювати на землі повинен тільки той, хто знаходить у цьому задоволення. Праця, яка нав'язується силою, є шкідливою для людини і суспільства: «Один ходить за плутом, а він від природи музика, інший працює суддею, а йому б пасти череду» [11]. Червоною ниткою через усю творчість Т.Г.

Шевченка проходить ідея любові до праці та відданого служіння рідній землі: Великий Кобзар змальовує українців як хліборобів, бо праця на землі була найвищою цінністю його роду і народу, поет розглядає хліборобську працю як святу адже завдяки їй існує рід людський [12]. Виховний ідеал І. Франка – людина, яка бореться за рідну землю, "каменярь" нового суспільства, що працює на благо своєї родини і всього українського народу. Любов до рідної землі має проявлятися у щоденній сумлінній праці «Наш голосний, фразеологічний та в більшій частині нещирий, бо ділами не потертий патріотизм мусить уступити місце поважному, мовчазному, але глибоко відчутому народолюбству, що виявляє себе не словами, а працею» [13, с. 573].

М. Драгоманов підкреслював, що любов до рідного краю має виявлятися в готовності працювати на благо своєї держави, бажанні робити добрі й корисні справи для народу [14].

М. Грушевський у своїх працях також розглядав виховання ціннісного ставлення до праці хліборобів, оскільки більшість працездатного населення України працює на землі, а тому справедливе вирішення земельного питання (аграрного питання) є першоосновою національного добробуту. Він передбачав,

що тільки спільними зусиллями - працею, освітою і наукою – необхідно розвивати продуктивну силу і багатство країни, щоб кожен отримував від суспільства те, що йому потрібно, і присвячував йому свою працю [15, с. 14-15].

Ми погоджуємося з думками засновника кооперативного руху в Західній Україні професора Є. Храпливого (його ім'я носить Запішійський аграрний коледж), що якщо ми хочемо мати добрих громадян і розумних землевласників, ми повинні приділяти особливу увагу молоді. Борючись за українську сільськогосподарську освіту, Є. Храпливий організував хліборобську школу для молоді, яку вважав добровільною школою соціальної та сільськогосподарської освіти. Молодь своїми знаннями і сильною волею повинна відбудувати село, піднести його культуру, зміцнити його добробут, стати міцним фундаментом для українського народу. Виховання хліборобської молоді має ґрунтуватися на засадах братерства; народна праця є важкою і відповідальною, пов'язаною з багатьма труднощами, які треба долати гуртом. Важливу роль у навчальній роботі професор відводив практичним і дослідницьким заняттям, тому практика на дослідній ділянці чи іншому господарському об'єкті була обов'язковою. [16, с. 52-61].

Цінними для нашого дослідження є погляди видатного вченого В. Вернадського. Особливу роль у біосфері він відводив людині, яку розглядав як частину природи, підкреслюючи, що її нерозумне втручання в біосферу може призвести до катастрофи. Вчений також розробив концепцію нового якісного стану біосфери – ноосфери – сфери розуму, тобто біосфери, впорядкованої розумом і працею людини. Майбутнє Землі залежить від того, наскільки мудро людина зможе перетворити біосферу в ноосферу [14].

А. Макаренко зробив значний внесок у виховання ціннісного ставлення до продуктивної праці. На його думку, в закладах, якими він керував, велика увага приділялася трудовому вихованню: «Праця завжди була основою людського життя і культури». Він виокремлює два важливі аспекти трудового виховання: формування навичок і вмінь до праці та виховання любові до праці. Антон

Семенович підкреслив, що механічна праця на землі сама по собі не є корисною і не має виховного впливу: «Можна скільки завгодно змушувати людину працювати, але якщо при цьому не виховувати її політично і морально, якщо вона не бере участі в суспільно-політичному житті, то ця праця буде просто нейтральним процесом, який не дає позитивного результату». Продуктивна творча праця приносить задоволення і радість, учень ставиться до неї з любов'ю і розуміє її користь і необхідність. Праця є важливим елементом виховання, якщо вона створює цінності. А. Макаренко був прихильником сільськогосподарської праці, вважаючи, що тільки в такій праці формується правильний характер людини, виховується відповідальність за свою працю, яка є частиною загальної колективної праці [14].

Українська педагогіка має давні традиції виховання любові та поваги до хліборобської праці, адже впродовж усієї нашої історії хліборобська діяльність була сутністю існування українського народу, а виховання дбайливого господаря, патріота, захисника рідної землі є пріоритетним в українській філософській та педагогічній спадщині.

В 40-ві роки ХХ століття дослідник Ф. Рискін, аналізуючи педагогічні погляди К. Ушинського на проблему трудового виховання дітей, доводив, що видатний педагог вважав працю генеруючим засобом соціального становлення особистості: «Правильне виховання неможливо собі уявити як виховання нетрудове». Організація продуктивної і суспільно корисної праці розглядається К. Ушинським як основне завдання школи, важливий чинник підготовки людини до існування в суспільстві [17].

Дослідник А. Вихрущ, вивчаючи формування активної життєвої позиції у старшокласників у процесі продуктивної праці, робить висновок, що ефективність процесу трудового виховання визначатиметься тим, як педагогічний колектив використовуватиме виховний потенціал усіх навчальних дисциплін, зміст продуктивної праці підлітків, форми і методи її організації [18].

Н. Калініченко, вивчаючи проблему формування у старшокласників готовності до сільськогосподарської праці, визначає провідні педагогічні умови,

до яких вона відносить: формування в учнів практичного досвіду вирощування сільськогосподарських культур, активна співпраця школи і трудових колективів, організація сільськогосподарського дослідництва, участь у трудовому вихованні сільських школярів передовиків сільськогосподарського виробництва [19, с. 38].

Дослідниця В. Оржеховська у своїй дисертаційній роботі запропонувала власне визначення категорії трудове виховання і розглядала його як цілеспрямований процес підготовки підлітків до життя, праці і яке є невід'ємним фактором набуття суспільних відносин, формування відповідального ставлення до трудової діяльності й фізичного розвитку [20].

Починаючи з 90-тих років ХХ століття вагомий внесок у становлення і розвиток теорії та методики трудового виховання зробили такі автори: О. Биковська, Я. Кепша, М. Левківський, Л. Оршанський, Н. Слюсаренко, А. Рацуд, Н. Шевченко та інші.

Науковець Ю. Кепша, підкреслюючи актуальність виховання творчого ставлення до праці у підлітків, зазначає, що в цьому віці у них найуспішніше розвиваються якості особистості, необхідні для творчого підходу до праці. Саме в підлітковому віці найбільш успішно формуються трудові знання, практичні вміння та навички, розвивається готовність до творчої праці в різних видах діяльності. Авторка подає особливості виховання в учнів підліткового віку творчого ставлення до праці, які насамперед пов'язані зі специфікою віку підлітків, їхніми індивідуальними психофізіологічними даними, що слід враховувати при виборі форм і методів виховної роботи. Особливим методом творчої трудової діяльності, на думку дослідниці, є пошук і розв'язання підлітками нестандартних трудових завдань і проблем. Основними критеріями визначення рівнів вихованості творчого ставлення до праці автор визначає такі: працелюбність, творча ініціатива, сформованість творчого і технічного мислення, інтерес до раціоналізації [21].

Вивчаючи процес формування відповідального ставлення до праці в учнів загальноосвітньої школи, М. Левківський дійшов висновку, що проблеми морально-трудової підготовки учнів, виховання відповідального ставлення до

праці визначаються впровадженням певних форм і видів продуктивної праці в трудовій школі України, а також апробацією моделей трудової підготовки учнів у сільській і міській школі. У процесі аналізу історико-педагогічного досвіду дослідниця доводить, що проблема виховання відповідального ставлення до праці розглядається як складна система взаємовідносин людини і природи, людини і праці, які мають вирішальний вплив на формування відповідальності особистості [22].

У своєму дослідженні на тему: «Трудове виховання в позашкільних закладах у сучасних економічних умовах (на прикладі гуртків науково-технічного профілю)» О. Биковська розглянула позашкільні заклади в системі трудового виховання, визначено трудове виховання як системний об'єкт. Обґрунтовано методичну систему трудового виховання підлітків у позашкільних закладах науково-технічного профілю, яка охоплює психологічну та практичну готовність до праці: мотиви трудової діяльності; професійні інтереси; звички; здібності; моральні якості; трудові вміння та навички. Іншим важливим елементом досліджуваної системи є науково-методичне забезпечення, яке включає цілі трудового виховання, зміст виховання, форми виховної роботи, методи, прийоми і засоби її реалізації. Водночас не менш важливою складовою є матеріально-технічна база.

Досліджуючи трудове виховання в позашкільних закладах у сучасних економічних умовах, О. Биковська робить висновок, що трудове виховання є системним об'єктом як у змістовому, так і в процесуальному аспектах. Змістовими компонентами трудового виховання є розумове, духовне, моральне, естетичне, правове, екологічне, економічне, фізичне, патріотичне, сенсорне та самовиховання. Процесуальними елементами системи трудового виховання є сім'я, дошкільний навчальний заклад, загальноосвітня школа, позашкільні заклади, професійно-технічні навчальні заклади, дитячі, студентські та молодіжні організації, засоби масової інформації. Система трудового виховання в позашкільних закладах, на думку дослідниці, за своєю природою є методичною системою і включає такі основні взаємопов'язані елементи, як мета і завдання

виховання, зміст виховання, форми, методи і засоби виховного впливу [23, с. 181–183].

Дослідницею Н. Слюсаренко, проаналізовано наукові джерела, присвячені проблемам становлення та розвитку трудового виховання учнів у школах України кінця XIX - XX ст.; праці, в яких висвітлено спадщину видатних педагогів, діяльність яких була спрямована на організацію ефективної трудової підготовки підростаючого покоління; праці, об'єктом дослідження яких є трудова підготовка учнів у загальноосвітніх школах зарубіжних країн; результати досліджень науковців з проблем трудового навчання і виховання хлопців та дівчат у сучасних загальноосвітніх школах України.

Як підкреслює Н. Слюсаренко, трудове виховання учнів в українських школах кінця XIX - початку XX ст. визначалося вищезазначеними чинниками, серед яких важливу роль відігравали: традиції та звичаї українського народу щодо гендерного розподілу ролей у сім'ї та суспільстві; розширення та вдосконалення системи освіти, зростання кількості жіночих навчальних закладів; поширення процесів фемінізації і, як наслідок, досить швидка зміна соціального статусу жінки. Заслуговує на увагу визначення Н. Слюсаренко сутності трудового виховання учнівської молоді, яке вона трактує на основі аналізу поглядів різних науковців. Так, вона розглядає цю категорію як цілеспрямований процес формування в учнів відповідального ставлення до праці, моральної готовності до трудової діяльності [24, с. 132].

Для визначення сутності поняття «ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці», важливим є, насамперед, розуміння сутності понять «цінність» та «ціннісне ставлення». Поняття цінності, яке визначає ціннісне ставлення до праці, – це будь-яке матеріальне або ідеальне явище, що має важливе значення для людини або суспільства, заради якого людина діє, витрачає сили, ресурси, здоров'я тощо. Цінності – це те, що є особливо важливим для людини, а їх усвідомлення та реалізація дозволяють їй формуватися як особистості та відчувати задоволення від роботи. Цінності – це насамперед феномен суспільної свідомості. Кожне явище дійсності має своє естетичне,

філософське та етичне значення (тобто ступінь близькості до вищих духовних цінностей – Краси, Істини і Добра, які є найбільш абстрактними і досконалими втіленнями Прекрасного, Розумного і Доброго). Цінності набувають соціального значення, реалізуються і впливають на свідомість і поведінку індивіда лише тоді, коли вони глибоко усвідомлюються і сприймаються особистістю як ціннісні орієнтації у світі людських потреб і, насамперед, моральних [25, с. 707].

Термін «цінність» належить до загальнонаукових понять і є однією з основних категорій особистісного розвитку та розуміння життя. «Об'єктивний характер і гуманістична природа цінностей підтверджується розвитком

філософсько-педагогічного знання, яке постійно вдосконалює наукове розуміння феномену особистості та суспільних відносин». [26, с. 95]. Проблема цінностей існує з моменту появи людини, і сьогодні вона є актуальним питанням,

до якого звертаються багато дослідників (психологів, філософів, педагогів, культурологів). У своїх працях науковці звертаються до різних аспектів цього питання. Поняття «цінність» має досить широке значення і означає все, що є значущим для людини. Під системою цінностей людини розуміють складний регулятор людської життєдіяльності, який за своєю організацією і змістом відображає особливості об'єктивної реальності, охоплюючи як зовнішній по

відношенню до людини світ, так і саму людину в усіх її об'єктивних характеристиках. Генезис, структуру та функції системи цінностей людини можна правильно зрозуміти, якщо встановити активне ставлення людини до дійсності [27]. У сучасних словниках поняття «цінність» трактують по-різному.

Головною ознакою цінності має бути її корисність, важливість як для окремої особистості, так і для суспільства загалом. Звичайно цінності пов'язані з потребами людини. І зазвичай з великої кількості цінностей людина обирає ті, що входять до її системи цінностей. У психологічних та педагогічних дослідженнях проблема цінностей є актуальною, оскільки система цінностей

особистості спрямовує її поведінку протягом усього життя. У філософських словниках категорія «цінність» визначається як соціально-філософська категорія, що позначає позитивну або негативну значущість природних явищ,

продуктів суспільного виробництва, форм суспільної організації, історичних подій, моральних вчинків, духовних творінь для людства, конкретного суспільства... на певному етапі історичного розвитку. [28, с. 756-757]; як філософське поняття, що відображає значущість певних об'єктів для життя людини і суспільства [29, с. 211]; як явище або процес духовного чи матеріального характеру, що має позитивне чи негативне значення для людини і може слугувати її інтересам чи потребам; як духовне утворення, що існує через морально-естетичні категорії теоретичної системи [30]. У педагогічних дослідженнях проблеми цінностей і ціннісного ставлення виділяють кілька напрямків. Більшість педагогічних дослідників розглядають цінність як феномен суспільного ідеалу на рівні особистості. Наприклад, О. Савченко вважає, що сучасний стан педагогічної теорії і практики вимагає наукового обґрунтування двох систем цінностей:

- 1) тих, на які має орієнтуватись освіта сьогодні і в перспективі;
- 2) тих, які мають створюватись, формуватись в освітньому процесі [31].

Візьмемо за основу визначення «цінностей» як педагогічного поняття дослідниці ціннісних орієнтацій Г. Кузьменко: «Цінності – це ідеали, спрямовані на моральні орієнтири виховання і навчання (істина, добро, патріотизм, справедливість, чесність, порядність, відповідальність, освіченість, культура тощо), це якості та властивості особистості, які визначають якісну своєрідність життєдіяльності людини, цілеспрямовано регулюють її поведінку і мають бути досягнуті в результаті виховання. Вони визначають те, до чого слід прагнути, до чого слід ставитися з повагою, визнанням, пошаною і, відповідно, ті якості, які покликані розвивати в учнях педагог». [32 с. 106].

Цінності визначають принципи поведінки, спрямовують інтереси та створюють мотивацію сучасної молоді. В педагогічній термінології існує поняття «професійні цінності», що трактується як орієнтири, на основі яких індивід вибирає, вивчає та виконує свою професійну діяльність, досягаючи при цьому професійної майстерності. Тісний зв'язок людини з навколишнім світом сприяє визначенню того, що є цінним для людини та її ставлення до цінностей.

Це ставлення до навколишнього світу, до цінностей, до людей називається «ставленням». Поняття «ставлення» є багатоаспектним і загальнонауковим, оскільки є важливим для багатьох наук: філософії, психології, соціології, педагогіки. Серед різних видів ставлень варто виокремити ціннісні ставлення.

Вони виражають ставлення та оцінку людини до чогось і визначають його значущість. Проаналізувавши наукові трактування сутності понять «цінність» та «ставлення», на нашу думку, ціннісне ставлення - це система потреб, прагнень, переконань, які у свідомості особистості постають як ідеальні, значущі, важливі, мають певну цінність та стають основою розвитку нових якостей та сприяють

формуванню спрямованості особистості. Ціннісні орієнтації виступають своєрідним регулятором сенсу людського життя. Ціннісні ставлення сприяють найбільш адекватному вираженню людиною моральних почуттів, спонукають до моральної рефлексії, забезпечують психологічний комфорт у спілкуванні,

викликають відповідну доброзичливість і ввічливість. Їх формування є двостороннім, взаємозворотнім процесом, який виявляє ціннісне ставлення однієї людини до іншої [33]. Слід зазначити, що дуже важливою складовою становлення майбутнього фахівця є формування та становлення його професійних цінностей як важливого моменту в підготовці та професійному становленні.

Наявність професійних цінностей стимулює сумніше ставлення до майбутньої професійної діяльності та активізує у свідомості студента модель його майбутньої діяльності за фахом.

Поняття "ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці" є похідним від понять «цінність» і «ціннісне ставлення». Отже, ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці - це система прагнень і переконань, інтересів особистості, що мають певну цінність; формується шляхом цілеспрямованого, наполегливого, професійного педагогічного виховання; сприяє розвитку поваги до своєї майбутньої професійної діяльності та сільськогосподарської праці.

Ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці є одним з основних компонентів змісту освіти студентів аграрних навчальних закладів, спрямованим на формування розуміння значення сільськогосподарської праці як основи

майбутньої професії, важливої життєвої потреби, що виховує почуття організованості та дисциплінованості, задоволення сільськогосподарською працею та кращі людські якості (працелюбність, охайність, відповідальність, любов до землі, любов до праці, повагу).

Цінність певного об'єкта визначається в процесі його оцінки людиною, яка виступає засобом усвідомлення значущості об'єкта для задоволення її потреб. Принципово важливо розуміти різницю між поняттями цінності та оцінки, яка полягає в тому, що цінність має об'єктивний характер. Вона формується в процесі суспільно-історичної практики. Оцінка ж виражає суб'єктивне ставлення до цінності і тому може бути істинною (якщо вона відповідає цінності) і хибною (якщо вона не відповідає цінності). На відміну від цінності, оцінка може бути не лише позитивною, але й негативною. Саме завдяки оцінці обираються об'єкти, які є необхідними і корисними для людини і суспільства. Згідно з сучасним філософським словником, «цінність – це форма ставлення людини до загальнозначущих культурних зразків і до тих обмежень, від яких залежить здатність кожного індивіда проектувати майбутнє, оцінювати «іншого» і зберігати минуле». Це визначення розкриває одну з головних особливостей функціонування цінностей, яка проявляється в існуванні внутрішніх зв'язків між людиною і навколишньою дійсністю [25].

Таким чином, можна зробити висновок, що процес перебудови свідомості людини, системи її цінностей та ціннісних орієнтацій, стереотипів мислення, звичок є більш складним і тривалим, ніж в інших сферах життя. Кожен етап такої перебудови має свої особливості, які визначаються як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками. Прогнозування розвитку суспільства, навіть на короткий період, неможливе без виявлення цих особливостей, їх осмислення та аналізу. Поняття ставлення в педагогіці розглядається як сформована на основі переконань стійка позитивна або негативна оцінка людиною об'єктів матеріального або духовного світу. Це почуття, які людина відчуває до об'єкта і які керують її поведінкою або способом дії з чимось; емоційне ставлення до людей, ставлення до життя, ставлення до хворих, ставлення до праці. Ставлення

- це філософська категорія або науковий термін, що позначає будь-яке поняття, реальним корелятом якого є певне співвідношення (зв'язок) двох або більше об'єктів. Ставлення в соціології, психології та антропології – це зв'язок або взаємодія людей чи їхніх спільнот один з одним або характерна спрямованість їхніх дій [25].

На основі узагальнення наукових джерел визначено, що ціннісне ставлення до праці передбачає усвідомлення студентами соціальної значущості праці, наявність у них розвиненої потреби в трудовій діяльності, ініціативності, схильності до підприємництва; розуміння економічних законів і проблем суспільства, шляхів їх вирішення, готовність до творчої діяльності, конкурентоспроможності та самореалізації в ринкових умовах, сформованість працелюбності та мобільності як базових якостей особистості. Виховання ціннісного ставлення до праці, що здійснюється у вищих навчальних закладах у студентів, – це цілеспрямований і систематичний процес формування у них цього особистісного утворення, яке характеризує місце праці в загальній системі цінностей особистості і проявляється в їхньому прагненні сумлінно, відповідально й активно здійснювати позанавчальну благодійну трудову діяльність, що носить безкорисливий і добровільний характер на користь інших людей [34].

Отже, на основі аналізу базових понять трактуємо ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці як особистісне утворення, яке характеризує ціннісне ставлення студентів до сільськогосподарської праці в загальній системі цінностей індивіда та проявляється в його спрямованості на активну предметно-перетворювальну працю в аграрній сфері, бажанні сумлінно та відповідально працювати в сільському господарстві, усвідомленні соціальної значущості сільськогосподарської праці як обов'язку і духовної потреби, повазі до людей праці загалом та людей, працюючих в сільському господарстві зокрема, творчому ставленні до сільськогосподарської праці.

Цінність праці є важливою частиною змісту виховання особистості. Праця посідає чільне місце у виховному процесі, що є дуже важливим для

підростаючого покоління. Процес виховання ціннісного ставлення до праці є тривалим процесом, фактично він охоплює все життя людини. Згідно з методичними рекомендаціями основ виховання, першим і найважливішим чинником виховання є сім'я - найменший осередок у житті суспільства, його фундамент, який через власну культуру, мову, цінності має значний вплив на виховання підростаючого покоління. Саме в сім'ї закладаються основи моральності виховання людини, формуються норми поведінки та цінності, розкривається внутрішній світ та індивідуальні якості. Сім'я сприяє не тільки формуванню, а й самоствердженню особистості, стимулює її соціальну і творчу активність, розкриває її індивідуальність [34].

Праця дітей у сім'ї має бути активною, різноманітною, продуктивною, цікавою і систематичною. Звичайно, вся відповідальність за виховання своїх дітей лежить на родині, на батьках, і той факт, що дитина відвідує підліткову школу, не знімає з сім'ї обов'язку виховувати, розвивати і навчати її в родинному колі. Адже виховання ціннісного ставлення до праці в сім'ї є важливим етапом розвитку особистості дитини [35].

Важливо, щоб у навчальних закладах створювалася атмосфера спільної праці. Спочатку діти усвідомлюють необхідність праці для дорослих, які ставлять перед ними певні завдання, а потім цей мотив доповнюється інтересом до праці та почуттям задоволення від неї. Звичайно, підкреслював В. Сухомлинський, не можна очікувати, що з перших кроків трудової діяльності праця стане привабливою для дитини і вона одразу полюбить її. Навпаки, справжня любов до праці виховується через розуміння дитиною творчої ролі своїх зусиль, усвідомлення суспільної значущості праці [36, с. 16].

Ми вважаємо, що вища освіта є важливим чинником формування ціннісного ставлення до праці, і що сьогодні вона насамперед покликана стати центром виховання, в тому числі самовизначення і самореалізації кожної особистості майбутнього фахівця. У професійній підготовці основний акцент має бути зміщений з набуття певної суми професійних знань, зокрема в аграрному секторі, на виховання особистості студента з урахуванням його унікальної

природи, і на цій основі повинні формуватися моральні цінності та прагнення до творчої і самостійної діяльності.

Для того, щоб виховати у майбутніх фермерів повагу і любов до праці, необхідне тривале залучення до трудової діяльності, оскільки потреба в ній є результатом, а не початковим етапом трудового розвитку. Лише в процесі

подолання труднощів, набуття вміння користуватися знаряддями праці учень починає відчувати задоволення від виконаної роботи. Відповідні психологічні зусилля майбутнього фахівця-аграрія з'являються і формуються лише тоді, коли

він є активним суб'єктом мети праці, її планування, а не просто виконавцем. На

початковому етапі залучення майбутніх фахівців до сільськогосподарської трудової діяльності позитивне ставлення до праці може бути викликане почуттям задоволення і радості від виконаного завдання. Позитивний приклад викладача також є важливим джерелом емоційних переживань.

Ставлення кожної людини до роботи визначається певними мотивами.

Головний з них - це почуття обов'язку перед суспільством. Але праця - це ще й необхідність: людина повинна працювати заради життєвих благ. Важливими чинниками і предметом виховання студентів-аграріїв є виробничі практики в

навчальному господарстві, які дозволяють удосконалювати і коригувати

навчально-виховний процес. Значну роль у формуванні позитивного ставлення студентів до сільськогосподарської праці відіграє суспільне визнання. Публічне схвалення покращує настрій майбутнього фахівця та робить його свідомим

необхідності працювати на загальне благо. Варто зазначити, що не менш

важливий вплив на ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці мають

заняття у професійних навчальних закладах, які готують людей до активної професійної діяльності відповідно до соціально-економічних потреб держави [37].

Запропонований нами шлях - цілеспрямована позитивна мотивація та

стимулювання студентів до виконання позааудиторної благодійної діяльності, що характеризується соціальною та особистісною значущістю. Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що існує багато різних трактувань

поняття «мотивація». У найзагальнішому розумінні трудова мотивація (від франц. motif – збудження) – це усвідомлене спонукання до активної трудової діяльності суб'єкта, пов'язане з намаганням задовольнити певні потреби [35, с. 158]. Мотиви є внутрішніми чинниками. Вони тісно пов'язані з цінностями й ціннісними орієнтаціями

Ми вважаємо, що необхідно розрізнити поняття «мотивація праці» та «мотивація трудової діяльності». Праця – це цілеспрямована діяльність людини зі зміни та привласнення предметів природи для задоволення своїх потреб.

Процес праці включає три аспекти: працю, предмет праці та засоби праці.

Трудова діяльність не обмежується процесом праці. Діяльність – це специфічна форма ставлення до навколишнього світу, змістом якої є його доцільна зміна і перетворення в інтересах людей, зміна, що включає мету, засоби, результат і сам процес [36, с. 98]. Трудова діяльність як одна з провідних сфер життєдіяльності

відбувається в умовах поділу праці під впливом знань, умінь, навичок, трудової активності, ціннісних орієнтацій і пріоритетів особистості студента. Якщо трудова мотивація – це лише спонукання студента до праці, що забезпечує необхідну винагороду, задовольняє потреби, то мотивація трудової діяльності в цілому включає мотивацію до праці, мотивацію до оволодіння засобами

виробництва, мотивацію до підготовки трудового процесу тощо. На характер мотиваційного процесу великий вплив мають індивідуальні особливості студентів, їх мотиваційна спрямованість і такі якості, як зусилля, старанність, активність, наполегливість, сумлінність, відповідальність. Таким чином, можна стверджувати, що на ефективність благодійної діяльності студентів впливає мотивація.

Отже, свідоме ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці виникає тоді, коли учень розглядає мету майбутньої сільськогосподарської діяльності як суспільно цінну, розуміє її значущість для суспільства, переконаний в особистій значущості майбутньої праці. Єдність вимог, систематичність і безперервність, а також взаємодія сім'ї, навчального закладу та професійно-технічних навчальних закладів в організації праці підліткового покоління є

найбільш ефективними шляхами вирішення завдань виховання ціннісного та свідомого ставлення до праці.

У контексті нашого дослідження варто розкрити особливості студентської молоді, що є передумовою формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці. Починаючи з середини минулого століття,

представники гуманістичного та феноменологічного напрямів звернули увагу на проблему особистісного зростання як психологічного феномену. На їхню думку,

для нормально функціонуючої здорової людини найважливішими особистісними властивостями є «зміна» і «зростання». У розумінні поняття

"особистісне зростання" смислові акценти вчених, на думку вчених, не збігаються, але однією лінією в багатьох положеннях є ціннісна самореалізація

природних потенцій людини. Поняття «особистісне зростання» визначається наступним чином активний процес функціонування людини, що здійснює

вільний вибір між діалектично взаємопов'язаними цінностями зростання і цінностями здорового регресу, зміна як «рух вперед і вгору» в міру того, як

людина піднімається в ієрархії потреб, постійна зміна як вільний рух самореалізації людських потенціалів, конструктивна органічна потреба

розвиватися і вдосконалюватися, зміна способів сприйняття власного внутрішнього світу, свого «Я», процес проживання життя як вільної, соціально

інтегрованої особистості, наділеної духовним началом, самореалізація як пробудження і самореалізація прихованих можливостей людини,

самоактуалізація через переживання і усвідомлення свого «Я» як синтезуючого духовного центру тощо.

Таким чином, згідно з цим розумінням, джерелом особистісного зростання визнаються природні потенції людини, які спочатку містили в собі тенденції

самореалізації або самоактуалізації, завдяки яким людина зростає зсередини, зі свого «Я», а точніше, її зростання детермінується формуванням власної «Я-

концепції» [38]. На відміну від гуманістичної психології, у традиційній психології вітчизняні психологи вивчали генезис характеристик зростаючої

особистості у зв'язку з соціальними джерелами впливу. Розвиток особистості

визнався основним способом її існування. Виходячи з цього, сутнісний зміст концепції розвитку особистості в юнацькому віці пов'язувався з формуванням соціальної позиції, становленням творчих здібностей у процесі проектної діяльності, розвитком різних образів «Я» в структурі «Я-концепції», формуванням ціннісно-сислової сфери свідомості, становленням моральних і духовних компонентів самосвідомості [39; 40; 41; 42].

Сучасні соціокультурні умови є суттєвим чинником соціальних та психологічних змін у процесі розвитку людей [43, с. 21].

Встановлено, що в період дорослішання відбувається надзвичайне розширення умов буття індивіда як у соціальному просторі, так і в особистісному - з точки зору розширення діапазону духовних випробувань самого себе [44, с. 42].

На думку В. Соколової та Г. Юзефовича, ключ до розуміння психологічних змін молодих людей – у зміні їхніх інтересів, у виникненні нових соціальних потреб, у відмові від захоплень та прагнень дитинства [45, с. 288]. А це надзвичайно важливо для процесу формування в них ціннісного ставлення до праці, зокрема сільськогосподарської. Висока самооцінка повинна поєднуватись зі здатністю диференційовано оцінювати свої досягнення і в той же час бачити недоліки, й перспективи покращення результатів за рахунок усунення недоліків.

Реалії сучасного суспільства позначені глобальними економічними та культурними трансформаціями, нестабільністю, відсутністю чітко визначеної системи цінностей, соціальним розшаруванням суспільства та його різкою поляризацією за рівнем доходів, відривом сім'ї від освіти. Сучасна ситуація в соціокультурній сфері характеризується руйнуванням моральних цінностей, демонстрацією асоціальної поведінки, наявністю різноманітних спокус, використанням маніпулятивного тиску на психіку людини з боку реклами, засобів масової інформації, примітивних зразків масової культури. Це призводить до розмитості уявлень про норми та спосіб життя, відмінностей у життєвих орієнтаціях студентів, способах організації дозвілля, неоднозначного ставлення до своїх обов'язків, навчання, використання різних засобів реагування

на життєві ситуації. Така диференціація впливає на психічний стан, розвиток інтелектуальної, емоційної, соціальної та духовної сфер майбутніх фахівців аграрного профілю, що має враховуватися викладачами як під час навчального процесу, так і в організації благодійної діяльності.

Організація праці студентів повинна ґрунтуватися на наукових принципах.

Це сприяє формуванню культури праці, яка передбачає продуманий порядок на робочому місці (раціональне розміщення інструментів, матеріалів, головної продукції), ефективне використання робочого часу, раціональні прийоми праці,

економне використання матеріалів та електроенергії, естетичний вигляд виробу,

дотримання особистої гігієни та безпеки тощо. Виховання в учнів ціннісного

ставлення до праці потребує добору цікавих за змістом і методикою видів благодійної діяльності. Недоцільно пропонувати майбутнім фахівцям аграрного

профілю монотонну, нетворчу роботу. Однак їх слід психологічно готувати до

того, що в житті їм часто доведеться виконувати нецікаву роботу. Благодійна

діяльність має бути спрямована на розвиток у студентів творчого ставлення до

праці. Це можливо за умови, що людина любить працю, відчуває від неї радість,

розуміє її корисність і необхідність, що праця стає не тільки особистою, а й

суспільною цінністю. Участь учнів у добродійній трудовій діяльності та

досягнення певних трудових результатів викликає в них почуття задоволення,

радість та гордості за свої успіхи, як особисті, так і колективні. Педагог повинен

не тільки порівнювати і оцінювати результати праці окремих студентів, а й

вказувати на індивідуальні якості особистості, які сприяли їх досягненню. За

таких умов студенти намагаються працювати краще, прагнуть досягти високих

результатів.

Аналіз педагогічної літератури дає можливість виділити таку педагогічну

умову формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці

студентів аграрних коледжів: залучення студентів коледжів до колективної

продуктивної праці на землі [46].

Студент аграрного коледжу основні знання про сільськогосподарську працю здобуває під час вивчення професійних дисциплін, доповнюючи їх у

процесі вивчення гуманітарних дисциплін знаннями про історію сільськогосподарства України, про видатних аграріїв. Для того, щоб з'ясувати, які саме знання здобувають студенти під час освіти в аграрних коледжах, ми

проаналізували освітньо-професійну програму підготовки молодшого спеціаліста спеціальності «Агрономія». Під час вивчення дисциплін

природничо-наукової підготовки студенти повинні вміти користуватися ґрунтовими картами і агрохімічними картографами, визначати бур'яни і підбирати методи боротьби з ними, складати сівозміни, проводити контроль

якості виконання польових робіт, складати систему удобрення, раціонально

використовувати природні ресурси, користуватися цифровими технологіями, визначати ефективність сільськогосподарського виробництва, приймати управлінські рішення, з метою використання набутих знань і умінь у професійній

діяльності [47]. Основні знання про цінність земельних ресурсів студенти

здобувають у ході вивчення дисципліни «Ґрунтознавство», «Землеробства», «Агрохімія». Ще однією важливою педагогічною умовою є формування

готовності викладачів до формування у студентів аграрних коледжів ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці. Готовність – стан мобілізації

психологічних і психофізіологічних систем людини, які забезпечують виконання

певної діяльності [48]. Головною педагогічною умовою формування ціннісного

ставлення до сільськогосподарської праці студентів закладів фахової передвищої освіти є залучення студентів коледжів до продуктивної праці на землі в

колективі. А. Макаренко зазначає, що колектив об'єднує людей не лиш

загальною ціллю і спільною працею, але й спільною організацією цієї праці.

Кожна дія окремого вихованця, кожна його невдача чи успіх повинні розцінюватися як невдача чи успіх на тлі колективної справи. Праця потрібна не

лише для реалізації трудового інстинкту, але й для того аби дитина вчилась добре

виконувати якусь конкретну роботу, підвищувала свою виробничу кваліфікацію

[49]. Залучення студентів аграрних коледжів до продуктивної праці на землі в

колективі має відбуватися під час проведення навчальних практик,

упорядкування територій, проведення толок, екологічних десантів. Якщо

проаналізувати державний стандарт підготовки фахівців напрямку «Агрономія», то бачимо, що він включає всього 2394 години практичної підготовки з яких 1230 аудиторних годин навчальних практик з таких дисциплін: ботаніка, землеробство з ґрунтознавством, агрохімія, насінництво і селекція, кормовиробництво, плодівництво, рослинництво, захист рослин, технологія зберігання і переробки продукції рослинництва, в тому числі робітничі професії, технологічна та переддипломна практики [50]. Під час навчальної практики з ґрунтознавства студенти набувають навиків проведення польового обстеження ґрунтів, розпізнають за зовнішніми ознаками ґрунтові типи і різновиди, відбирають зразки ґрунтів із різних генетичних горизонтів, описують будову ґрунтового профілю, визначають механічний склад ґрунтів у польових умовах, оформляють журнал обстеження ґрунтів та складають ґрунтову карту.

Проходячи навчальну практику із землеробства студенти роблять польове обстеження полів на забрудненість, складають карту забрудненості полів та різні типи і види сівозмін, розробляють протиерозійні заходи в умовах конкретного господарства, роблять контроль якості обробітку ґрунту. Під час практичних занять із агрохімії студенти вчаться розраховувати норми добрив, підбирають їх форми та розподіляють за строками внесення, відбирають зразки ґрунту, проводять аналіз та вміст елементів живлення, складають систему удобрення культур у сівозмінах [51, с. 19-21]. Саме під час колективної праці на землі на колекційно-дослідних полях навчального закладу чи на полях базових навчально-виробничих господарств у студентів формується ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці. Необхідним є те, щоб у студентському колективі сформувалися традиції спільної трудової діяльності. Надзвичайно важливою тут є роль викладача, який сформувавши студентський колектив разом із вихованцями своїм прикладом у колективній трудовій діяльності на землі, проявляє свою любов до неї. В аграрних коледжах традицією має стати робота академічної групи на закріпленій території навчального закладу, бо той студент, який впорядкував визначену йому ділянку ніколи не дозволить собі знову засмічувати чи забруднювати її. Обов'язковими також мають стати трудові та

екологічні десанти, толоки для зачистки придорожніх смуг населених пунктів, онистки берегів річок, лісів, парків, скверів від сміття.

Таким чином, для формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці студентів аграрних коледжів слід забезпечити такі педагогічні умови: передача студентам коледжів знань про цінність сільськогосподарчої праці, формування готовності викладачів до формування у студентів аграрних коледжів ціннісного ставлення до сільськогосподарчої праці; залучення студентів коледжів до колективної продуктивної сільськогосподарчої праці на землі.

К. Власенко проаналізувала сучасні методологічні підходи виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці, визначила закономірності та обгрунтувала специфіку застосування цих підходів під час освітнього процесу у вищих аграрних навчальних закладах. Провідними методологічними підходами, на основі яких слід здійснювати виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів аграрних вищів дослідниця вважає такі: ціннісний, культурологічний, особистісно-орієнтований, етнопедагогічний, діяльнісний, компетентнісний [52].

Ціннісний (аксіологічний) підхід «передбачає формування в молодій людини системи цінностей, що визначають її ставлення себе, інших людей, навколишнього світу» [53, с. 226]. Цінності – це матеріальні та духовні явища, які можуть приносити користь людині чи суспільству або задовольняти їхні потреби. Зазвичай цінності пов'язані з потребами людини. І зазвичай з великої кількості цінностей людина обирає ті, які є частиною її системи цінностей.

Реалізація ціннісного підходу у процесі виховання студентів аграрних вищих навчальних закладів частково висвітлена у працях вітчизняних дослідників [54]. Ціннісний підхід визначає те, до чого слід прагнути, ставитись з повагою, визнанням і є базовим у формуванні ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів аграрних закладів вищої освіти.

Використання ціннісного підходу до виховання визначає принципи поведінки, спрямовує інтерес і створює мотивацію в набутті майбутньої

професії. Реалізація ціннісного підходу, що сприяє вихованню у студентів аграрних університетів поваги до майбутньої професійної діяльності та сільськогосподарської праці, передбачає врахування соціокультурного середовища, в якому виховувалися студенти (сільська чи міська місцевість), набору цінностей, які є пріоритетними для кожної особистості, а також постійний саморозвиток та самоосвіту.

Особистісно-орієнтований підхід став популярним об'єктом дослідження в сучасній педагогічній науці у зв'язку з тим, що він є одним з основних підходів, який лежить в основі сучасної освіти і виховання молоді, в тому числі виховання

ціннісних орієнтацій і установок особистості. Основною метою особистісно-орієнтованого підходу є співпраця педагога та вихованця, під час якої вихователь має виявити та розвинути здібності вихованця, розкрити його як всебічно розвинену особистість. Особистісний підхід перш за все розглядає особистість

як носія культури та передбачає визначення особистості як мети, суб'єкта та результату педагогічного процесу. Визначивши сутність особистісно-орієнтованого підходу та його значення у вихованні ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів аграрних вузів, слід сформулювати основні напрямки педагога у вихованні:

- осмислити разом із вихованцем сенс його існування та формування особистості;

- розкрити особистісні риси характеру вихованця, його цінності, здібності та нахили, ставлення до себе, життя, людей, природи, рідного краю, праці, професії;

- розвивати активну життєву позицію, ціннісне ставлення до своєї майбутньої професії;

- виявити ідеали та приклади для наслідування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці [52].

Для реалізації особистісно-орієнтованого підходу до виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці необхідно:

- організувати освітній процес таким чином, щоб сприяти розвитку

особистості та розкриттю її потенціалу, творчих здібностей і ціннісного ставлення;

– будувати взаємовідносини між учнем і педагогом – на принципах взаємоповаги, партнерства та довіри.

Визначивши сутність особистісно-орієнтованого підходу, слід сказати, що даний методологічний підхід дозволяє не лише сформувати неповторну особистість, налагодити відносини між педагогом та вихованцем та представити вихованця як індивіда, який є рівноправним суб'єктом виховного процесу, а й

«спрямовує вихованця на пошук свого «місця» та «ролі» у мікросоціумі, орієнтує

на власний розвиток у спільноті людей, які відрізняються за своїми якісними характеристиками, тому можуть доповнювати один одного, створювати умови для самореалізації та саморозвитку у своїй ніші» [55, с. 165-166].

Культурологічний підхід дозволяє розглядати культуру як джерело для системи виховання ціннісного ставлення людини до себе, до природи, до праці та ін. Культурологічний підхід у вихованні ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці реалізується завдяки спрямованості на розвиток у студентів сприйняття української культури. Педагог працює над створенням культурного середовища, в якому відбувається виховання студентів. Тому перед

педагогами повинно стояти завдання максимального використання виховних можливостей української культури. Культурологічний підхід перекується з ціннісним та етнопедагогічним підходами. Етнопедагогічний підхід дозволяє вивчати педагогічні явища, враховуючи народну педагогіку, національні традиції, культуру, звичаї та обряди, загалом усну народну творчість як одного із основних елементів виховання.

Для розвитку професійної компетентності студента аграрного університету необхідно створити відповідні умови як під час навчально-виховного, так і тренінгового процесів. А виховання ціннісного ставлення студентів, зокрема ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці, може бути реалізоване лише за умови використання викладачем серед методологічних підходів етнопедагогічного підходу та ознайомлення студентів зі спадщиною

народної педагогіки, народної культури та усної народної творчості. Адже саме етнопедагогічний підхід дозволяє донести до учнів народні норми поведінки, цінності та традиції через обряди, звичаї, народний календар та фольклорні жанри. Етнопедагогічний підхід доцільно використовувати під час проведення семінарських занять з відповідних навчальних дисциплін. Щодо ефективного

використання етнопедагогічного підходу В. Струманський зазначає, що сьогодні йдеться не про реанімацію давньої народної виховної практики, а про відродження духу взаємної любові та поваги з народним забарвленням, визнання народної педагогіки як джерела вдосконалення сучасної теорії освіти і виховання

[56].

О. Будник зазначає: «Як бачимо, реально оцінюючи ситуацію та ті негативні тенденції, що, на жаль, мають місце в сучасній практиці використання народної педагогіки, варто ретельно виокремити з цієї «скарбниці» саме ті ідеї, які придатні для «перенесення» в навчально-виховний процес освітніх установ.

Водночас прогресивні набутки української етнопедагогіки потребують глибокого осучаснення з тим, щоб вони яскраво відображали елементи духовної і матеріальної культури сьогодення» [57, с. 118]. Мета застосування етнопедагогічного підходу у навчально-виховному процесі аграрних вузів з

метою виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці конкретизується через виконання таких завдань:

- формування у студентів національної свідомості, самосвідомості;
- формування знань з етнопедагогіки, фольклористики, етнографії та культурології;
- виховання ціннісних ставлень у студентської молоді;
- формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці на основі систематизації, узагальнення й аналізу фольклорного матеріалу;
- сформувати у студентів аграрних вишів ціннісне ставлення до майбутньої професії та бажання працювати задля розквіту України.

Виховання у студентів вищих аграрних навчальних закладів ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці передбачає також дотримання таких

підходів: системний, який розглядає самостійні компоненти процесу виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці не ізольовано, а в їхньому взаємозв'язку; інтегрований підхід у вихованні ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці передбачає використання фольклористики, культурології, етнографії та декоративного мистецтва як інтегрованої системи; синергетичний підхід, який орієнтує на самоорганізацію, саморозвиток на основі активної взаємодії із зовнішнім середовищем, що сприяє утворенню нових якостей під час виховного процесу; індивідуальний підхід постулює важливість врахування індивідуальних особливостей кожного студента під час виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці.

Отже, на основі аналізу базових понять трактуємо ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці як особистісне утворення, яке характеризує ціннісне ставлення студентів до сільськогосподарської праці в загальній системі цінностей індивіда та проявляється в його спрямованості на активну предметно-перетворювальну працю в аграрній сфері, бажанні сумлінно та відповідально працювати в сільському господарстві, усвідомленні соціальної значущості сільськогосподарської праці як обов'язку і духовної потреби, повазі до людей праці загалом та людей, працюючих в сільському господарстві зокрема, творчому ставленні до сільськогосподарської праці. Провідною метою виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці засобами фольклору є: ознайомлення з культурою українського народу; формування елементарних знань про народну культуру, звичаї, традиції та обряди, пов'язані із землею та сільськогосподарською працею; формування мотивації та дотримання традицій пошанування сільськогосподарських професій; оволодіння трудовими навичками та навиками працьовитості, розвиток рис творчої та працелюбної особистості; формування ціннісного ставлення до праці як до найвищої цінності. Слід зазначити, що між цінностями, методами та прийомами виховання повинна бути взаємозалежність. Цінності визначають зміст виховання. Обов'язком педагога у цьому випадку – максимально наблизити цінності до вихованців, подавши їх у правильній формі, сприяти їхньому

засвоєнню та розвитку. Виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці полягає у формуванні розуміння у студентів вищих аграрних навчальних закладів правильного вибору професії та її цінності на сучасному ринку праці.

1.2. Реалізація програми формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів Заліщицького фахового коледжу імені Є Храпливого НУБіП України

Формуючий етап експерименту проводився в експериментальній групі студентів 3 та 4 курсу, що навчаються на спеціальності 201 «Агрономія» Заліщицького фахового коледжу імені Є Храпливого НУБіП України. Було розроблено і реалізовано в освітньому процесі майбутніх фахівців-аграріїв програму формування у них ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці, яка базується на тому, що студентська молодь Заліщицького фахового коледжу імені Є Храпливого має бути зорієнтованою на цінності любові до рідної землі, збереження її ресурсного потенціалу для прийдешніх поколінь, на ціннісне ставлення до сільськогосподарської для забезпечення добробуту і процвітання народу України.

Сучасний розвиток сільського господарства в Україні зумовлений багатьма факторами, серед яких трудові ресурси є одним з найважливіших. Підготовка майбутніх фахівців сільського господарства з вищою освітою набуває все більшого значення. Під час професійної підготовки фахівців в аграрних закладах вищої освіти важливо використовувати досвід інших країн і досягнення вітчизняної педагогічної науки, а також розглянути проблеми підготовки майбутніх фахівців аграрного профілю в спеціалізованих навчальних закладах, зокрема в закладах фахової передвищої освіти. Система виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці в аграрних закладах вищої освіти потребує нових підходів і планомірної, цілеспрямованої роботи з урахуванням потреб, інтересів і здібностей студентів. Основною метою виховання ціннісного ставлення до праці є формування любові до праці та

потреби в ній, набуття знань і вмінь професійно займатися обраною діяльністю, бути працелюбним, мати свідоме ставлення до праці як однієї з цінностей людини і суспільства, спрямованої на створення матеріальних і духовних цінностей, реалізуючи при цьому свої здібності та навички, а також уміння раціонально розподіляти свої сили та аналізувати кінцеві результати власних трудових зусиль. [58].

Виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці є завданням, яке сьогодні стоїть перед усіма аграрними вищими навчальними закладами поряд з підготовкою висококваліфікованих фахівців, оскільки воно, в першу чергу, спрямоване на виховання майбутніх фахівців-аграріїв, фермерів та підприємців – готових до інноваційної колективної діяльності в аграрному секторі. Для досягнення цієї мети необхідно використовувати ефективні форми навчання в освітньому процесі. Специфіку ціннісного питання досліджували науковці різних галузей: філософії, психології, педагогіки тощо. У сучасній науці проблема цінностей і ціннісного ставлення розглядається з різних позицій. Ціннісному питанню присвятив свої дослідження М. Каган, В. Тугаринов, І. Бех, Г. Ващенко, В. Сухомлинський, Ш. Шварц, Г. Кузьменко, Г. Беккер, Г. Майборода, О. Кретова та ін.

Форми виховання та їх впровадження у навчально-виховний процес закладів освіти ґрунтовно розглянуті у працях таких відомих дослідників, як А. Макаренко, О. Вишневський, Г. Волкова, І. Подласий, І. Бех, К. Журба, Г. Васянович, М. Фіцула, Н. Кочанова та ін. Створюючи елементи програми формування у майбутніх фахівців-аграріїв ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці ми використовували наукові ідеї цих дослідників. При розробці програми формування у них ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у майбутніх фахівців-аграріїв ми приділяли велику увагу формам виховання.

Під формою виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці ми розуміємо зовнішнє вираження скоординованої, цілеспрямованої, чітко організованої системи виховних заходів педагогів і вихованців, що

здійснюються в певному порядку і в певному режимі та мають своїм результатом розвиток ціннісного ставлення особистості до сільськогосподарської праці.

У науковій літературі існує багато способів класифікації форм виховної роботи, які групуються за певною ознакою. Ми скористаємося прийнятою в педагогічній літературі класифікацією за кількістю залучених учнів. За цією класифікацією форми виховної роботи поділяються на три групи: масові, групові та індивідуальні [59].

До масових форм виховної роботи належать: тематичні вечори, конференції, вечори запитань і відповідей, зустрічі з видатними людьми, тижні з різних дисциплін, конкурси, огляди, олімпіади, фестивалі, виставки студентських робіт, студентське самоврядування. Основною метою таких конференцій є презентація та обговорення студентами своїх наукових робіт. Студенти досліджують та обговорюють найактуальніші питання сучасної науки.

Така форма організації виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці сприяє вихованню у студентів таких особистісних якостей, як відповідальність, працелюбність, творчість; розвиває наукові здібності та формує ціннісне ставлення до професії і до праці (в тому числі сільськогосподарської); формує особистісну та професійну самостійність студентів; підвищує їх інтелектуальний рівень і розширює кругозір; слугує стимулом для формування у студентів позитивної внутрішньої мотивації до професійної діяльності. Всі студенти експериментальної групи на протязі 2022-2023 навчального року були задіяні як активні учасники цих заходів.

Таким чином, масові форми виховання сприяють ефективному вихованню ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів аграрних закладів вищої освіти, а саме: розвивають особистісні моральні якості (відповідальність, працелюбність, цілеспрямованість, наполегливість, самостійність тощо); підвищують інтелектуальний рівень; формують уміння працювати в команді; стимулюють активну творчу роботу під час навчання та в позанавчальний час; формують прагнення до професійної діяльності.

До групових форм виховання належали: виховні та інформаційні години в студентських групах, клубах, історичні та природознавчі (екологічні) екскурсії, відвідування театрів, випуск стінгазет, організація фотовиставок та ін.) До цих форм виховання були залучені всі студенти експериментальної групи.

Індивідуальні форми виховної роботи передбачали роботу з окремими учнями: доручення, творчі завдання, бесіди, консультації, читання історичної літератури тощо.

Важливою масовою формою виховної роботи є тематичні вечори, які забезпечують зацікавленість у здобутті знань та усвідомлення їх важливості в

житті; виховують такі позитивні риси, як комунікабельність, ініціативність, творчість і працьовитість; розвивають уміння працювати в колективі. Важливість вечорів полягає в тому, що студенти також беруть участь в їх організації та проведенні. Цінність цієї форми виховання полягала в тому, що

студенти експериментальної групи самі брали участь у їх підготовці та проведенні. Це дало їм можливість проявити свою ініціативу, самостійність і талант у підготовці презентацій, відеороликів, оформленні залу, тематичних виставок, підборі та виконанні музичних композицій і віршів, а також продемонструвати ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці.

Вагоме значення у Заліщицькому аграрному коледжі ім. С. Храпавого приділяється організації та проведенню цілої низки виховних заходів, які відіграють важливу роль у формуванні у студентів-аграріїв ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці. Тому в нашій авторській програмі передбачено

проведення у студентів експериментальної групи інформаційно-просвітницької години: «Ми не отримали землю в спадок, ми взяли її в борг у наших дітей», вечір до дня працівників сільського господарства «Уклін земний – працівникам землі». Цікавою була і відкрита виховна година «Україно, ти – моя земля», присвячена професійному святу всіх, хто має відношення до сільського

господарства. Метою виховного заходу стало виховання почуття патріотизму, любові до рідного краю, любові до праці, гуманного ставлення до оточуючих.

працелюбства, любові до вибраної професії та глибокого зв'язку з природою у майбутніх фахівців-аграріїв в експериментальній групі.

Студентські роки є відповідальним періодом для розвитку національної ідентичності, її зміцнення та консолідації. У цей період національна ідентичність молодого людини формує систему її уявлень про світ, зміцнює її місце в ньому

[60, с. 21]. У вихованні ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у

студентів аграрних коледжів важливу роль відіграють тематичні веіори, присвячені відзначенню національних і релігійних свят та історичних пам'ятних

дат: День Соборності, Шевченківські дні, День довкілля, День Перемоги, День

героїв, День Конституції України, День державного прапора, День незалежності

України, День захисника України, День української писемності та мови, День

працівника сільського господарства, День пам'яті жертв голодомору та

політичних репресій, День національної єдності. Всі студенти

експериментальної групи брали участь у заходах присвячених цим святам.

Ще однією корисною формою формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці стала студентська конференція. Це форма

організації навчально-виховної роботи, під час якої студенти презентували та

обговорювали свої дослідження. Ця форма поглиблює інтерес студентів

експериментальної групи до історичного минулого України, стимулює до

ефективного використання українських родючих чорноземів, продуктивної

сільськогосподарської праці та вирощування екологічно чистої продукції,

охорони навколишнього середовища.

Вечір запитань та відповідей була ще однією формою, що

використовувалась на формуючому етапі експерименту у майбутніх фахівців-аграріїв.

Програма розвитку ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці

включала зустрічі з відомими людьми – форму виховної роботи, під час якої

студенти мають можливість поспілкуватися з провідними науковцями та

успішними агробізнесменами. Спілкуючись з цими людьми, студенти дізналися

про проблеми екології та найсучасніші сільськогосподарські технології.

Під час проведення тижнів біології та екології учні експериментальної групи готували тематичні виставки, стінгазети, презентації, брали участь у предметних вікторинах, готували індивідуальні дослідницькі завдання. Така форма виховної роботи сприяла розвитку таких особистісних якостей, як ініціативність, відповідальність, цілеспрямованість, самостійність, працелюбність.

Предметні тижні є ефективною масовою формою формування в учнів ціннісного ставлення до обраної професії та сільськогосподарської праці зокрема. Характерною особливістю предметних тижнів є зосередження уваги учнів та педагогічного колективу на певному предметі або суміжних предметах протягом певного періоду часу. Метою такої форми навчання є ознайомлення та підвищення інтересу студентів до певного предмету та активізація їхнього бажання здобувати знання в подальшому навчанні, розширення кругозору та стимулювання до активної творчої роботи під час навчання та в позааудиторний час.

У рамках предметних тижнів викладачі організують олімпіади з дисциплін, відкриті уроки, науково-практичні конференції, виховні години, виставки тощо. Студентські олімпіади та конкурси - це масові форми організації виховної роботи, які допомагають виявити талановитих, обдарованих, ініціативних та захоплених студентів. Такі форми організації виховного процесу у вищому навчальному закладі формують прагнення до професійної діяльності, розвитку здібностей та виховання таких позитивних якостей, як впевненість, стійкість, прагнення до досконалості та стриманість. З метою формування ціннісного ставлення до аграрних професій та сільськогосподарської праці в аграрних закладах вищої освіти проводяться конкурси «Кращий за професією», «Кращий знавець предмета», «Кращий природо охоронець», «Молодий селекціонер-генетик».

Фестивалі – також дієва масова форма організації виховання ціннісних ставлень у студентів аграрних закладів вищої освіти, яка включає в себе демонстрацію досягнень в певній галузі.

Участь студентів експериментальної групи в олімпіадах, конкурсах, фестивалях стимулювала їх до самовдосконалення та досягнення високих

результатів у сільськогосподарській праці, розвивала прагнення до самовдосконалення та бажання бути корисними своїй Батьківщині. Важливою формою виховання є студентське самоврядування, яке є самостійною

громадською діяльністю студентів щодо реалізації функцій управління коледжем та забезпечення захисту прав та інтересів осіб, які навчаються в

аграрному коледжі. Студенти експериментальної групи підтримали ініціативу студентського самоврядування у ВП/НУБІП України «Залищицький аграрний коледж ім. Храпливого» та прийняли участь у зборі коштів для випускників та

викладачів коледжу, що перебувають у ВСУ, збір канцтоварів для дітей із сходу

України, написанні листів для захисників України, допомагали у проведенні

вечорів відпочинку та днів з відзначення пам'ятних дат, підтримували акції роздільного збирання побутових відходів та благоустрою території. Студенти

експериментальної групи брали участь у випуску газети «Успіх». Рубрики

газети: «Цей день залишиться в історії», «У ритмі серця», «Ними пишається наш

коледж», «Все Світ», «На пульсі подій», «Час спорту» висвітлюють актуальні події, науку, культуру, спорт та сільське господарство, а також містить поезію

студентів коледжу та інтерв'ю з цікавими рольовими моделями. Все це сприяло

формуванню ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів

експериментальної групи. Студенти експериментальної групи брали участь у

заходах районного учнівського самоврядування «Молодь і реалії суспільного розвитку» та фотоконкурсі «Прекрасне навколо тебе».

Програма формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці

у студентів експериментальної групи реалізовувалась під час виховних годин.

Вони здійснювались згідно затвердженого плану, під час їх проведення студенти

беруть участь у організованій діяльності, що поглиблює їх знання та сприяє

виробленню власної системи цінностей до сільськогосподарської праці. Також

програма реалізовувалась на інформаційнопросвітницьких годинах.

Програма формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської

праці реалізовувалась серед студентів експериментальної групи в різних

предметних гуртках та колективах художньої самодіяльності. Предметні гуртки

поглибили інтерес майбутніх фахівців аграрного профілю до обраної професії та сільськогосподарської праці. Учасники експерименту презентували результати своїх досліджень на студентських науковопрактичних конференціях. Так, у ВСП

НУБІП «Заліщицький аграрний коледж ім. Є. Храпливого» діє близько 40 гуртків за інтересами, в яких студенти експериментальної групи розвивали своє цінісне

ставлення до сільськогосподарської праці під час формуючого етапу експерименту. Реалізація нашої програми відбувалась під час роботи трьох гурткових секцій: історичної «Мій рід, моя земля, моя Батьківщина», суспільної

«Твої люди, Україно», правової «Молодь і закон». У цих гуртках студенти

експериментальної групи під керівництвом викладачів займалися вивченням

українських традицій, звичаїв, побуту, обрядів, досліджували історію кооперативного руху на Залішанщині, походження свого роду, глибше вивчали

історію освітнього закладу, рідного міста чи села. Студенти експериментальної

групи брали участь в роботі екологічних гуртків коледжу, яка була спрямована

на вироблення у майбутніх фахівців-аграріїв досвіду раціонального використання природних ресурсів, а також вироблення вмінь

природоохоронного характеру. Учасники експерименту здійснювали

благоустрій територій, розчищали береги річок, пропагували екологічні знання

серед населення. Такі заходи сприяли формуванню у студентів ціннісного

ставлення до сільськогосподарської праці [55]. Варто підкреслити важливу роль

наукових гуртків у вихованні у студентів-аграріїв ціннісного ставлення до

сільськогосподарської праці, оскільки студентські наукові гуртки сприяють

підвищенню творчої активності студентів, формуванню у них навичок науково-

дослідницької діяльності, допомагають студентам реалізувати свої внутрішні

потреби у самовираженні та розвитку творчих здібностей, забезпечують

студентів найновішою інформацією з актуальних питань аграрної науки.

Програма формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської

праці реалізовувалась у студентів експериментальної групи під час виступів

гуртків художньої самодіяльності перед працівниками-аграріями, адже

мистецтво естетично розвиває студентів, пробуджує почуття відповідальності,

колективне переживання успіхів і невдач. Учасники художньої самодіяльності краще розуміли і відчували красу мистецтва і природи, людських стосунків, глибше пізнавали історію сільської праці [61, с. 94].

У програмі формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці велику увагу приділено розкриттю морально-естетичного потенціалу культурної спадщини, формуванню естетичних цінностей людини через естетичну діяльність, естетичну творчість, зв'язку естетичного та професійного розвитку особистості [62, с. 9-13]. З метою виявлення художньо обдарованих студентів Заліщицький аграрний коледж щорічно проводить конкурс «Таланти твої, першокурснику». Студенти експериментальної групи виступили організаторами цього конкурсу. Відібрані першокурсники стали учасниками народного аматорського ансамблю пісні і танцю «Хлібодар» та вокальних ансамблів: «Намисто», «Соколи», «Вишиванка» та гурту «Браво», які мають у своєму репертуарі величезну кількість патріотичних творів, що пропагують ціннісне ставлення до рідної землі та хліборобської праці.

В програмі формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці передбачалась така форма виховання як екскурсія, що сприяє розвитку допитливості, розуму, творчої уяви, пізнавальної активності студентів, вихованню любові до Батьківщини і народу та ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці.

Під час формувального етапу експерименту студенти експериментальної групи Заліщицького аграрного коледжу відвідували історичні та природознавчі (екологічні) екскурсії як у межах міста (до пам'ятників та меморіальних дошок громадським діячам та відомим людям, доля яких пов'язана із Заліщиками), так і за його межами (до меморіалу Борцям за волю України, Братської могили загиблим у роки Другої світової війни, героям форсування Дністра, жертвам сталінських репресій, євреям, які загинули від рук нацистів).

Студенти експериментальної групи брали участь у випуску стінних газет, що також сприяло формуванню у них ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці. Під час формуючого етапу експерименту в

Заліщицькому аграрному коледжі здійснювався випуск часопису «Коріння і крона», який виходив раз на тиждень. У часописі студенти експериментальної групи розкривали найактуальніші новини життя групи, коледжу, описували знаменні дати нашого минулого, пропонували читачам сучасні новинки екологобезпечного ведення сільського господарства. Студенти експериментальної групи також виготовляли тематичні плакати, присвячені: Дню працівника освіти, Дню Святого Валентина, Шевченківським дням, Великодню, Дню довкілля тощо. Використання такої важливої форми організації виховного процесу, як відзначення державних свят у стінах вищого навчального закладу, сприяє вихованню у студентів аграрних закладів вищої освіти ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці. Такі заходи виховують у студентів почуття приналежності до колективу, патріотичні почуття, ціннісне ставлення до себе та своєї майбутньої професії. День працівників сільського господарства - професійне свято працівників сільського господарства та сільськогосподарських організацій, а також усіх, хто причетний до аграрної освіти і науки. В аграрних вищих навчальних закладах свято проводиться з метою виховання у студентів почуття приналежності до тих, хто працює в аграрному секторі, працьовитості, відповідальності, колективізму, ціннісного ставлення до професії, до природи, до праці, до землі. День довкілля проводиться з метою підвищення уваги до навколишнього середовища, пробудження інтересу до екологічних проблем планети та збалансованого природокористування, формування екологічної культури сучасної молоді як важливої складової майбутнього сталого розвитку суспільства. Відзначення Дня довкілля у вищих навчальних закладах передбачає такі завдання: сприяти формуванню у студентів прагнення до поширення екологічних знань та особистої участі в охороні довкілля; формувати екологічну свідомість та розвивати ціннісне ставлення до природи; виховувати бажання брати участь у природоохоронній діяльності; критично переоцінювати споживачьке ставлення до природи. Ці завдання повною мірою стосуються студентів аграрних вищих навчальних закладів, професійна діяльність яких безпосередньо пов'язана з

навколишнім середовищем. День науки - метою свята є виховання ціннісного ставлення до науки, поваги до наполегливої праці та досягнень науковців, стимулювання інтересу студентів до навчання та науково-дослідницької діяльності. День праці спрямований на виховання у молоді почуття працьовитості, компетентності, відповідальності та ініціативності, а також на формування ціннісного ставлення до праці та обраної професії. Не менш важливим є святкування Дня поля. Це свято для аграріїв та унікальна можливість поділитися досвідом і досягненнями. В аграрних закладах вищої освіти День поля відзначається з метою формування у студентів ціннісного ставлення до важкої та кропіткої, але водночас важливої та відповідальної сільськогосподарської праці, а також поваги до людей, діяльність яких пов'язана з сільськогосподарською працею [63].

Кожен студент має можливість побачити демонстрацію та виставку сільськогосподарської техніки, новітні досягнення агрономії та агробізнесу, а також має можливість поспілкуватися з провідними фахівцями. «Такі форми забезпечують, з одного боку, підготовку студентів як виконавців, а з іншого – формування високоморальної, духовної особистості з розвиненими естетичними смаками. Святкові концерти та мистецькі фестивалі завжди емоційно забарвлені, супроводжуються почуттями радості, бадьорості, схвильованості» [64 с. 141].

Ефективність виховання студентів аграрних вищих навчальних закладів забезпечується використанням сучасних форм і методів освітнього процесу. Серед таких масових форм важливу роль відіграють виставки. Ю. Сліпич зазначає, що унікальність цієї форми зумовлена її поліфункціональністю, адже виставка одночасно є формою навчання, виховання, презентації, активізації, стимулювання, заохочення, моніторингу, контролю освітнього процесу [65]. Аграрні виставки спрямовані на формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці шляхом популяризації інновацій, нових технологій та сучасного обладнання, використання сучасних технологічних інструментів; зустрічі з відомими фермерами та підприємцями; стимулювання та заохочення студентів до майбутньої діяльності в аграрному секторі; впровадження

інноваційних рішень в агробізнесі; залучення студентів-аграріїв до активного обговорення актуальних та перспективних напрямів розвитку сільського господарства; популяризації аграрних професій та важливого значення сільськогосподарської праці.

Зустрічі з відомими аграріями є однією з масових форм організації навчання студентів аграрних вищих навчальних закладів з метою формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці. На зустрічах відомі гості розповідають студентам про свій професійний шлях, діляться досвідом, розповідають про проблеми та перспективи в аграрному секторі. Такі зустрічі

спрямовані на формування позитивної трудової мотивації, виховання у студентів-аграріїв почуття професійної гордості, яке формується завдяки тому, що студенти відчувають повагу до обраної професії, до викладачів і наставників, до людей, які прославили цю професію. Сплкуючись з представниками

агробізнесу, майбутні фахівці дізнаються про практичне застосування найсучасніших агротехнологій, екологічні проблеми, питання якості стандартизації та сертифікації сільськогосподарської продукції та енецифіку її експорту, що позитивно впливає на розвиток професійної компетентності та орієнтує на високі досягнення [64].

Програма формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці включає індивідуальні форми виховної роботи, спрямовані на розвиток ціннісних орієнтацій до сільськогосподарської праці у студентів

експериментальної групи, серед яких: доручення, творчі завдання, бесіди, консультації, читання фахової та екологічної літератури тощо. В основу

індивідуальних форм у нашій програмі було покладено особистісно-орієнтовану освіту, яка розглядається як утвердження людини як найвищої цінності, навколо якої ґрунтуються всі інші соціальні пріоритети. Виховні ситуації, що

створюються в рамках особистісно орієнтованого виховання, мають забезпечити розвиток такого рівня свідомості, який би спонукав учня до самопізнання і самодіяльності, щоб він міг стати творцем власного духовно багатого життя [66].

Необхідною умовою успішної індивідуальної виховної роботи було вивчення

індивідуальних особливостей студентів експериментальної групи. Під час індивідуальної виховної роботи між студентами експериментальної групи встановилися ширі, дружні стосунки.

Встановлено, що ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці формується під час проведення виховних заходів, фестивалів, акцій, конкурсів, участі у проєктах, зустрічей із відомими випускниками, аграріями та підприємцями, екскурсій на навчально-дослідні господарства тощо.

При розробці програми формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці ми враховували, що формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці в учнів закладів фахової передвищої освіти насамперед спрямоване на розвиток:

– любові до обраної професії, інтересу до майбутньої діяльності, професійної компетентності;

– здатності до професійного виконання поставлених цілей і завдань;

– сформованості вмій і навичок на сучасному рівні технологій;

– професійного інтересу і відповідальності.

Тому одним із напрямів розробки нашої програми було вивчення стану виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів

аграрних вищих навчальних закладів. З цією метою одним з етапів створення нашої програми був аналіз навчальних та робочих програм, планів виховної роботи та планів роботи кураторів студентських груп. Аналіз навчальних планів

показав, що в їх нормативній та вибірковій частинах є дисципліни, які передбачають виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці.

Так, нормативна частина навчального плану підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» за напрямом «Агронсія» містить такі дисципліни та навчальні практики: «Землеробство» (180 год.), «Стандартизація та управління якістю продукції рослинництва» (90 год.), «Фізіологія рослин»

(120 год.), «Основи наукових досліджень в агрономії» (90 год.), «Рослинництво» (240 год.), «Селекція та насінництво польових культур» (120 год.), «Сільськогосподарська вірусологія» (90 год.), «Технології закритого ґрунту»

(150 год.), «Програмування врожаїв» (90 год.), «Сільськогосподарська мікробіологія» (90 год.), «Біотехнології» (90 год.), «Меліорація земель» (90 год.), «Основи раціонального землекористування» (90 год.), «Біологічний захист рослин» (90 год.), «Статистичний аналіз агрономічних досліджень» (90 год.), «Технічні культури» (120 год.), Навчальна практика (720 год.), Виробнича практика (300 год.) [67].

Практична підготовка студентів вищих аграрних навчальних закладів є однією зі складових освітньо-професійних програм підготовки фахівців в аграрних вищих навчальних закладах, оскільки спрямована на закріплення теоретичних знань, отриманих під час навчання, набуття практичних умінь і навичок, реалізацію здібностей, оволодіння сучасними методами організації сільськогосподарської праці, виховання у майбутніх фахівців ціннісного ставлення до обраної професії, до сільськогосподарської праці та прагнення до постійного вдосконалення своїх знань і застосування умінь і навичок за фахом. Метою навчальної практики є ознайомлення студентів зі специфікою майбутньої професії, набуття первинних професійних навичок. Під час проходження практики в навчальних господарствах, фермерських господарствах, навчально-дослідних ділянках, навчально-практичних центрах та підприємствах відповідного профілю студенти мають можливість виробити ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці [68].

На важливість виробничої практики для формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці вказує той факт, що всі студенти напряму підготовки «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» НУБІП України проходять 8-тижневу виробничу практику у кращих аграрних господарствах України [69].

У нашій програмі формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці в Заліщицькому фаховому коледжі імені Є. Храпливого практична підготовка учнів експериментальної групи є невід'ємною складовою навчально-виховного процесу, спрямована на закріплення теоретичних знань та набуття досвіду роботи за майбутньою спеціальністю,

надає можливість перейняти досвід колег та практично реалізувати свої здібності. Тому не можна недооцінювати значення навчально-виробничих практик у вихованні та розвитку ставлення студентів до сільськогосподарської праці. Для студентів експериментальної групи практика була одним із найважливіших видів навчально-виховної роботи, яка проводилася з метою набуття професійних навичок та вміння самостійно приймати рішення у виробничих умовах. Вона була покликана підготувати майбутніх фахівців до реальної практичної роботи, сформувати у студентів експериментальної групи ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці.

Наприкінці практики студентам експериментальної групи було запропоновано описати або показати ідеальну практику. Метою цього було не лише дізнатися про проходження практики студентами експериментальної групи, з'ясувати, чи допомагають їм знання, отримані в Заліщицькому фаховому коледжі імені Є Храпливого, а й показати важливість набутого досвіду під час таких практик. З'ясувалося, що студенти отримали великий професійний досвід, змінили своє ставлення до професійної діяльності в аграрному секторі, прагнуть і надалі здобувати нові знання та використовувати свій досвід, отриманий під час практики в коледжі, а також розвивають ціннісне ставлення до себе, своєї професії, сільськогосподарської праці, навколишнього середовища, землі.

Аналіз реалізації нашої авторської програми дозволяє зробити висновок, що виробнича практика у Заліщицькому фаховому коледжі імені Є Храпливого спрямована на формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці. Основною метою трудового виховання учнів на формуальному етапі експерименту було розвиток творчої працелюбності, свідомого ставлення до праці як найвищої цінності людини і суспільства, спрямованої на створення матеріальних і духовних цінностей та формування особистості, яка свідомо і творчо ставиться до праці в умовах ринкової економіки; формування почуття господаря та економічної відповідальності; розвиток здатності до самостійної та ефективної праці.

З метою формування працелюбності та професійної майстерності учнів експериментальної групи наша авторська програма включала такі завдання трудового виховання: формування творчої, працьовитої особистості, вміння господаря з відповідними навичками та вміннями, професійною майстерністю; вміння самостійно застосовувати власні здібності в системі виробництва, науки, освіти, спираючись на сучасні знання про ринкову економіку; прищеплення любові до обраної професії.

Розвиток ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів експериментальної групи був спрямований на виховання як практичної, так і психологічної готовності до праці, а також на формування бажання наполегливо працювати на землі.

Авторська програма передбачала, що шляхом трудового виховання студенти експериментальної групи на основі здобутих сучасних знань, вмінь та навичок отримають здатність самостійно віднайти застосування власним здібностям, талантам, нахилам у системі сільськогосподарського виробництва.

Отже, ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці формувалось у студентів експериментальної групи під час реалізації авторської програми, яка базувалась на організованому вихованні, інструментами якого були доцільно підібрані, відповідно до мети і завдань, форми організації виховання (виховні заходи). Кожна форма, наповнювалась конкретним змістом, що детерміновано виховними цілями. У контексті виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів експериментальної групи нами застосовувались визначені форми виховання. Окремі із них забезпечували

наращення когнітивної (щорічні звітні студентські наукові конференції на агроекологічну та історико-патріотичну тематику), мотиваційно-вольової, емоційно-вартісної (свято квітів «Все задумано мудро у природі, треба жити із нею у згоді», конкурси художньої самодіяльності «таланти твої першокурснику»), діяльнісноповедінкової (екологічний десант берегами Дністра та урочища «Червоне», волонтерські акції на підтримку випускників і викладачів, які несуть службу у ВСУ) складових ціннісного ставлення до

сільськогосподарської праці. Майбутні фахівці в аграрному коледжі мають бути зорієнтованими на цінності любові до рідної землі, збереження її ресурсного потенціалу для прийдешніх поколінь, ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці. У цьому зв'язку ефективним є: предметні та екологічні гуртки, стіннівки на професійну та екологічну та патріотичну тематику, зустрічі із відомими агробізнесменами, вечори запитань і відповідей тощо.

Висновки до першого розділу

Проаналізовано наукові підходи щодо формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів закладів вищої освіти, зокрема у студентів аграрних коледжів. Визначено поняття «ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів». Виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці полягає у формуванні розуміння у студентів закладів фахової передвищої освіти правильного вибору професії та її цінності на сучасному ринку праці.

Розроблено заходи з реалізації програми формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів Заліщицького фахового коледжу імені Є. Храпливого НУБІП України у експериментальній групі студентів на формуючому етапі педагогічного експерименту. Авторська програма базувалась на організованому вихованні, інструментами якого були доцільно підібрані, відповідно до мети і завдань, форми організації виховання. Кожна форма, наповнювалась конкретним змістом, що детерміновано виховними цілями. У контексті виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів експериментальної групи нами застосовувались визначені форми виховання: масова, групова, індивідуальна.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОГРАМИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРАЦІ У СТУДЕНТІВ ЗАЛІЩИЦЬКОГО ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ ІМЕНІ Є. ХРАПЛИВОГО

НУБІП УКРАЇНИ

2.1. Організація експерименту у Заліщицькому фаховому коледжі імені Є Храпливого НУБІП України

Дослідження проводилось на базі ВСП Заліщицький фаховий коледж імені Є Храпливого НУБІП України. В дослідженні приймали участь студенти, що навчаються, спеціальності 201 «Агрономія» протягом 2022-23 навчального року в навчальних групах 3 курсу: 32 та 32С і 4 курсу – 42.

Педагогічний експеримент з формування ціннісного ставлення до сільськогосподарчої праці у студентів Заліщицького фахового коледжу імені Є. Храпливого складався з трьох етапів: констатувального, формувального, контрольного. На констатувальному етапі дослідження було проведено діагностику за якою у всіх студентів трьох груп (51 студент) було виявлено рівень сформованості ціннісного ставлення до сільськогосподарчої праці.

Методами емпіричного дослідження на констатувальному етапі були: спостереження, тестування, анкетування. Використовувались такі методики дослідження: методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса (додаток А) [70], авторська анкета (додаток Б).

Одним з методів виявлення рівні (високого, середнього, низького) був метод спостереження. На констатувальному етапі дослідження всі студенти були залучені до інтерактивної лекції про Заліщицький фаховий коледж імені Є. Храпливого. Під час проведення цієї лекції викладач спостерігав за студентами і визначав їх початкові рівні ціннісного ставлення до сільськогосподарчої праці.

На інтерактивній лекції було зазначено, що навчальний заклад був заснований у 1939 році як Заліщицький сільськогосподарський технікум на базі

садівничої школи, яка діяла з 1898 року. Заліщицька садівнича школа була одним із перших сільськогосподарських навчальних закладів у Західній Україні та Східній Польщі. У перші десятиліття її існування до становлення та розвитку

цього навчального закладу долучилися урядовці та регіональні діячі, такі як: Л.Білінський, Т.Цінський, його перші керівники К.Бжезинський, В.Кучера, В.Кубік.

Наприкінці 20-х - на початку 30-х років виноградарство і виноробство стали провідним напрямком професійної спеціалізації в школі. Розвиток цих галузей був пов'язаний з діяльністю відомого фахівця з виноградарства

Г. Заругевича, директора закладу М. Липинського. Після Першої світової війни, школа відновила і розширила свою діяльність. В 1927 році Крайовий заклад садівничий в Заліщиках розпорядженням президента Польщі об'єднаний в одне

ціле з Пулавським Державним науковим інститутом сільського господарства. В 1931 році навчальний заклад реформовано на «Державну сільськогосподарську школу садівництва, овочівництва та бджільництва в Заліщиках»

У той час українські товариства "Просвіта" та "Сільський господар" відігравали важливу роль у поширенні сільськогосподарських знань та розвитку хліборобської культури селян. З ініціативи Євгена Храпливого також

розвивалося сільськогосподарське навчання для молоді. Саме завдяки його діяльності українська молодь мала можливість здобувати сільськогосподарські знання.

У довоєнний період директором навчального закладу, який у березні 1939 року було перейменовано на «Державна садівнича школа в Заліщиках» був Станіслав Стжелець.

Восени 1939 року з приходом радянської влади садівнича школа реформується в технікум плодоовочівництва та городництва. Згодом почалася нова окупація – німецька. Німці не стільки заохочували розвиток освіти, як

готували робочу силу для рейху. З осені 1941 року фаховий навчальний заклад в Заліщиках відновлює свою діяльність, як Державна садівнича школа (Staatliche gartenbauschule).

Повоєнний розвиток сільськогосподарського технікуму був зумовлений практичною потребою у кваліфікованих фахівцях для сільськогосподарського виробництва, яке було зруйноване під час війни та виснажене кадрами на фронтах. У перші повоєнні десятиліття Заліщицький сільськогосподарський технікум пережив період реформування та адаптації до радянської системи аграрної освіти. Зусиллями викладачів, працівників та учнів колективи очолювані в ці роки С. Стжельцем, І. Лосем, Г. Біденком, Г. Железняком творили нове обличчя закладу.

В період 60-70-х років навчальний заклад став невід'ємною частиною народногосподарського комплексу Заліщицького району. Розвиток технікуму відбувався завдяки творчій діяльності колективів під керівництвом директорів К.О.Березюка, В.П.Нагорного, П.А.Кривуци, В.О. Смеречанського. Згідно з розпорядженням Ради Міністрів України від 11 березня 1975 р. №142 на базі Заліщицького сільськогосподарського технікуму та частини земель колгоспу ім. Шевченка Заліщицького району утворений Заліщицький радгосп-технікум.

Логічним завершенням формування навчального закладу нового типу стало ініційоване директором радгоспу-технікуму Г.А.Кривуцою будівництво і відкриття у 1988 році нового навчального комплексу на 1000 студентів. Наказом Держагропрому України від 11 липня 1988 року №189 до Заліщицького радгоспу-технікуму приєднано Копичинецький сільськогосподарський технікум бухгалтерського обліку. Директором призначено М.І. Олійника.

Після проголошення незалежності України радгосп-технікум трансформувалася в коледж - сучасний заклад вищої освіти з розвинутою традицією дослідницької роботи, де ведеться підготовка фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів «Молодший спеціаліст», освітньо-професійного ступеня «Фаховий молодший бакалавр» та «Бакалавр». Постановою Кабінету Міністрів України від 29 травня 1997 року №526 «Про вдосконалення мережі вищих та професійно-технічних навчальних закладів» Заліщицький радгосп-технікум переведено до сфери управління Національного аграрного університету із збереженням юридичної особи.

Постановою Кабінету Міністрів №387 від 22 лютого 2000 року технікуму присвоєно ім'я Є. В. Храпливого. Статус коледжу навчальний заклад отримав 2 березня 2001 року (наказ №80 від 2.03.2001 р. Наказом ректора НАУ №391 від 19.06. 2006 року на базі Заліщицького державного аграрного коледжу ім. Є. Храпливого НАУ створено відокремлений структурний підрозділ Національного аграрного університету «Заліщицький аграрний коледж ім. Є. Храпливого». В наступні роки завдання створення закладу нового типу колектив вирішував завдяки вмілому керівництву В. С. Глови.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30.10.2008 року № 945 «Питання Національного аграрного університету» про перейменування Національного аграрного університету в Національний університет біоресурсів і природокористування України та наказу ректора НАУ Про заходи щодо виконання постанови Кабінету Міністрів України від 30.10.2008 року № 945 коледж став Відокремленим підрозділом Національного університету біоресурсів і природокористування України і має назву ВП-НУБіП України «Заліщицький аграрний коледж ім. Є. Храпливого» [71].

В даний час заклад освіти має назву ВСП Заліщицький фаховий коледж імені Є.Храпливого НУБіП України.

Під час проведення інтерактивної лекції студентам задавалися питання: «Що містить в собі сільськогосподарська праця?», «Як ви ставитесь до сільськогосподарчої праці?», «Які морально-особистісні якості повинні бути у сучасного працівника сільського господарства?», «Що таке відповідальність для фахівця-аграрія?», «Що таке гідність для фахівця-аграрія?», «Що таке патріотизм для фахівця-аграрія?».

Всі студенти, що брали участь в експерименті, навчаються за спеціальністю 201 «Агронія», їх майбутня кваліфікація – агротехнік.

Студентів готують для таких сфер сільського господарства: хлібокомбінати, консервні, цукрові та спиртзаводи; фермерські господарства, приватні аграрні підприємства; управління сільського господарства району, області. Всім студентам, які брали участь в констатувальному етапі експерименту було

запропоновано підготувати презентацію на тему «Ціннісні орієнтації фахівця сільського господарства певного фаху». Фах кожен студент обирав за своїм уподобанням.

Протягом 2022-2023 років учасники констатувального етапу експерименту набували навички та уміння наступних робочих спеціальностей.

Робочі навички та вміння набувались у навчально-виробничому господарстві до складу якого входять навчально-дослідне господарство загальною площею 111 га в тому числі – колекційно-дослідне поле площею 10 га, навчально-виробнича лабораторія рослинництва площею, навчально-виробнича лабораторія садівництва площею, дендропарк, колекційно-демонстраційні ділянки, навчальна теплиця, пилорама, токовий майданчик, складські приміщення, плодосховище, кукурудзяний завод, машинно-тракторний парк, автопарк.

Під час практичних занять на базі навчально-виробничого господарства викладач спостерігав та фіксував рівень відповідальності кожного студента до сільськогосподарчої праці, рівень сумлінності під час виробничої практики, рівень морально-ціннісних якостей студента.

Наприкінці констатувального етапу експерименту викладач розподілив студентів за визначеними рівнями. Високий рівень: характеризувався розвинутим ціннісним ставленням до сільськогосподарчої праці; проявом високого ступеня відповідальності, сумлінності та морально-ціннісних якостей у всіх професійних ситуаціях; високою мотивацією на досягненню успіху в професійній діяльності та усвідомленням мати сформоване ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці. Середній рівень: характеризувався ситуативним ціннісним ставленням до сільськогосподарчої праці; нерегулярним проявом відповідальності, сумлінності та морально-ціннісних якостей у всіх професійних ситуаціях; ситуативною мотивацією на досягненню успіху в професійній діяльності та усвідомленням мати сформоване ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці. Низький рівень характеризувався поодиноким ціннісним ставленням до сільськогосподарчої праці, відсутністю

відповідальності, сумлінності та морально-ціннісних якостей у всіх професійних ситуаціях; мотивацією на уникнення невдач в професійній діяльності та неусвідомленням щодо сформованості ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці. Рівень сформованості ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці на підставі спостережень викладача наведено у табл. 2.1

Таблиця 2.1

Рівень сформованості ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці на підставі спостережень викладача.

Рівень сформованості ціннісного ставлення	Кількість	%
Високий	6	11,76
Середній	35	68,63
Низький	10	19,61

Таким чином, можемо зазначити, що за методом спостережень за студентами з боку викладача, ціннісне ставлення у студентів до сільськогосподарської праці не сформовано.

Рівень сформованості ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці також визначався за методикою «Досягнення успіху» Ейлера (додаток А). Результати наведено у табл. 2.2

Таблиця 2.2

Рівень сформованості ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці за методикою Ейлера

Рівень сформованості ціннісного ставлення	Кількість	%
Високий	5	9,8
Середній	38	74,51
Низький	8	15,69

Таким чином, можемо зазначити, що за методикою Ейлерса (додаток А) ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці не сформовано у студентів ВСП Заліщицький фаховий коледж імені Є.Храпливого НУБіП України.

Формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці також визначалось за допомогою розробленої авторської анкети (додаток Б).

Результати анкетування наведено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Результати анкетування щодо ціннісного ставлення до сільськогосподарчої праці

Рівень сформованості ціннісного ставлення	Кількість	%
Високий	8	15,69
Середній	37	72,55
Низький	6	11,76

Таким чином, можемо зазначити, що за результатами авторської анкети (додаток Б), ціннісне ставлення до сільськогосподарчої праці у студентів ВСП

Заліщицький фаховий коледж імені Є.Храпливого НУБіП України не сформовано. Підсумкові результати констатувального етапу експерименту наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Формування ціннісного ставлення до сільськогосподарчої праці на констатувальному етапі дослідження

Рівень сформованості ціннісного ставлення до сільськогосподарчої праці	%
Високий	12,40
Середній	71,89
Низький	15,71

Таким чином, на підставі отриманих результатів рис. 2.1, ми можемо стверджувати, що на період проведення констатувального етапу експерименту ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у респондентів не сформовано.

Рис. 2.1 – Рівень сформованості ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці на констатувальному етапі дослідження

Наприкінці констатувального етапу експерименту студенти були поділені на дві рівноцінні групи за віком, статтю, а саме головне – за рівнем сформованості ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці. До експериментальної групи були залучені 26 студентів, до контрольної групи – 25 студентів. В експериментальній групі під час професійної підготовки 2022-2023 навчального року була використана програма формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці, яку викладено у підрозділі 1.2. У контрольній групі професійна підготовка відбувалась традиційно, згідно робочої програми.

2.2. Аналіз результатів експериментального дослідження

Аналіз результатів експериментального дослідження проводився на контрольному етапі педагогічного експерименту. На цьому етапі було проведено повторну діагностику сформованості ціннісного ставлення до сільськогосподарчої праці у студентів експериментальної та контрольної груп окремо. Методи дослідження використовувались аналогічно методам дослідження на констатувальному етапі: спостереження, тестування, анкетування, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний) для перевірки ефективності формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів. Також були використані методи математичної статистики для порівняння результатів експериментальної та контрольної груп. Результати оцінювання рівня сформованості ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці на підставі спостережень викладача наведено у табл.2.5.

Таблиця 2.5

Контрольні дані щодо рівнів сформованості ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці на підставі спостережень

Групи	Розподіл студентів за рівнем сформованості ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці					
	Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень	
	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%
ЕГ початок	3	11,54	18	69,23	5	19,23
ЕГ кінець	6	23,08	18	69,23	2	7,69
КГ початок	3	12	17	68	5	20
КГ кінець	3	12	19	76	3	12

За отриманими розрахунковими даними, наведеними в таблиці 2.5 в КГ з імовірністю 0,05 було доведено перевагу нульової гіпотези перед альтернативною, тому що $\varphi^*_{\text{емп.}} < \varphi^*_{\text{крит.}}$ (для сформованості ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці на підставі спостережень $\varphi^*_{\text{емп.}} = 1,31; [\varphi^*_{\text{крит.}1} = 1,64; 1,31 < 1,64)$. При цьому для ЕГ з імовірністю 0,01 ми отримали, що $\varphi^*_{\text{емп.}}$ попадає у зону визначеності, що заперечує нульову гіпотезу

і доказує перевагу альтернативної гіпотези $\varphi^*_{\text{емп.}} > \varphi^*_{\text{крит.}}$ ($\varphi^*_{\text{емп.}} = 2,399$; $\varphi^*_{\text{крит.}} = 2,31$; $2,399 > 2,31$).

Це дозволило нам зробити наступний висновок: підвищення рівня сформованості ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці є наслідком використання у професійній підготовці програми формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці.

Результати оцінювання рівня сформованості ціннісного ставлення студентів експериментальної та контрольної груп до сільськогосподарської праці за методикою «Досягнення успіху» Ейлерса (додаток А) наведено у табл. 2.6.

Контрольні дані щодо рівнів сформованості ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці за методикою Ейлерса.

Групи	Розподіл студентів за рівнем сформованості ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці					
	Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень	
	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%
ЕГ початок	3	11,54	19	73,08	4	15,38
ЕГ кінець	6	23,08	18	69,23	2	7,69
КГ початок	2	8	19	76	4	18
КГ кінець	2	8	20	80	3	12

За отриманими розрахунковими даними, наведеними в таблиці 2.6 в КГ з імовірністю 0,05 було доведено перевагу нульової гіпотези перед альтернативною, тому що $\varphi^*_{\text{емп.}} < \varphi^*_{\text{крит.}}$ (для сформованості ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці за методикою Ейлерса $\varphi^*_{\text{емп.}} = 0,919$; $\varphi^*_{\text{крит.}} = 1,64$; $0,919 < 1,64$). При цьому для ЕГ з імовірністю 0,01 ми отримали, що $\varphi^*_{\text{емп.}}$ попадає у зону визначеності, що заперечує нульову гіпотезу і доказує перевагу альтернативної гіпотези ($\varphi^*_{\text{емп.}} = 2,042$; $1,64 < 2,042 < 2,31$).

Це дозволило нам зробити наступний висновок: підвищення рівня сформованості ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці є

наслідком застосування у професійній підготовці програми формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці.

Результати оцінювання рівня сформованості ціннісного ставлення студентів експериментальної та контрольної груп до сільськогосподарської праці за авторською анкетой (додаток Б) наведено у табл. 2.7.

Контрольні дані щодо рівнів сформованості ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці за анкетуванням.

Таблиця 2.7

Групи	Розподіл студентів за рівнем сформованості ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці					
	Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень	
	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%
ЕГ початок	4	15,38	19	73,08	3	11,54
ЕГ кінець	8	30,76	17	65,39	1	3,85
КГ початок	4	16,00	18	72,00	3	12,00
КГ кінець	5	20,00	18	72,00	2	8,00

За отриманими розрахунковими даними, наведеними в таблиці 2.7 в КГ з імовірністю 0,05 було доведено перевагу нульової гіпотези перед альтернативною, тому що $\varphi^*_{\text{емп.}} < \varphi^*_{\text{крит.}}$ (для сформованості ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці за методикою Ейлерса $\varphi^*_{\text{емп.}} = 0,919; \varphi^*_{\text{крит.}} = 1,64; 0,919 < 1,64$). При цьому для ЕГ з імовірністю 0,01 ми отримали, що $\varphi^*_{\text{емп.}}$ попадає у зону визначеності, що заперечує нульову гіпотезу і доказує перевагу альтернативної гіпотези ($\varphi^*_{\text{емп.}} = 2,242; 1,64 < 2,242 < 2,31$).

Це дозволило нам зробити наступний висновок: підвищення рівня сформованості ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці є наслідком застосування у професійній підготовці програми формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці.

Узагальнені дані щодо рівнів сформованості ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці на контрольному етапі дослідження наведено у табл. 2.8 та рис. 2.2.

Таблиця 2.8

Порівняння рівнів сформованості ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці на контрольному етапі дослідження

Групи	Розподіл студентів за рівнем сформованості ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці		
	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
	%	%	%
ЕГ початок	12,82	71,79	15,39
ЕГ кінець	25,64	67,95	6,41
КГ початок	12,00	72,00	16
КГ кінець	13,33	76	10,67

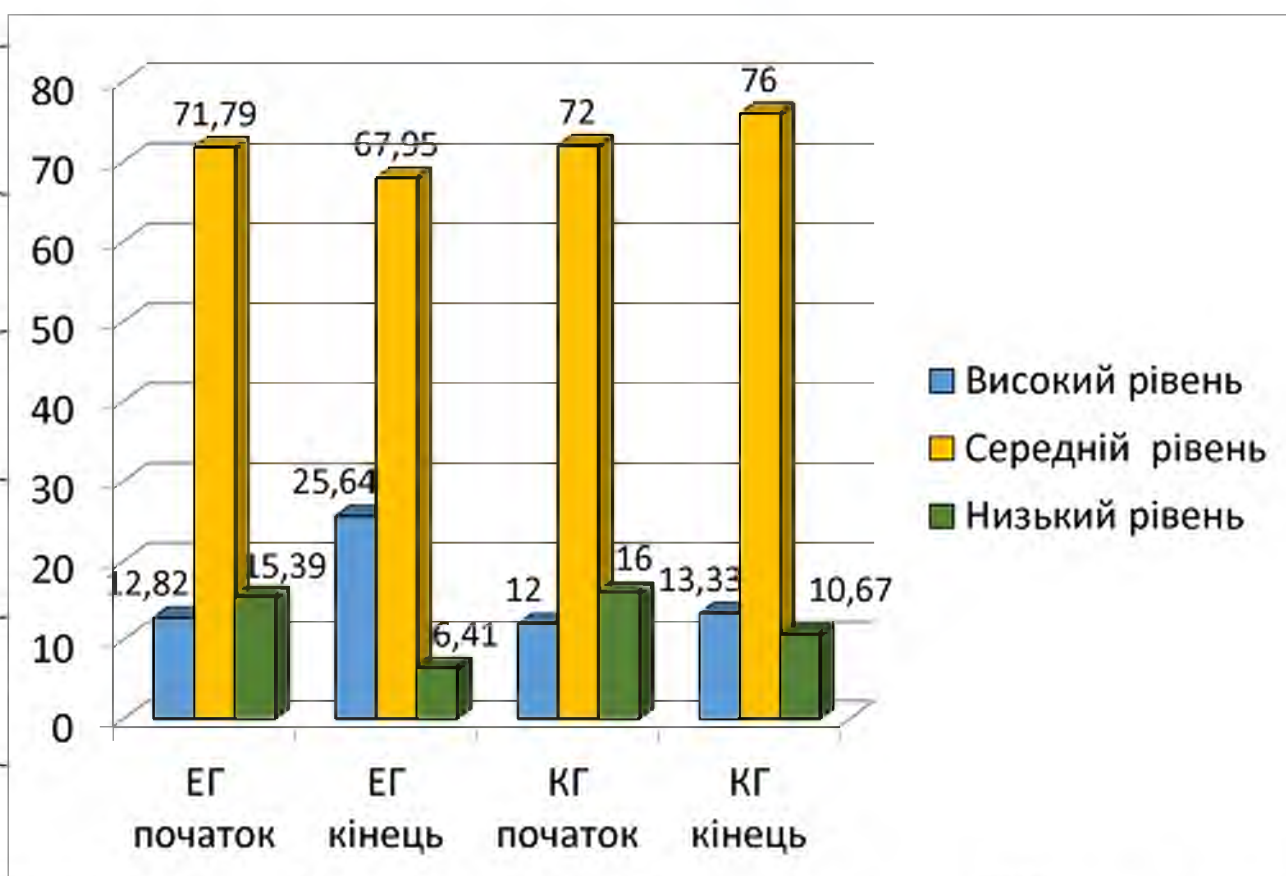

Рис. 2.2 Порівняння рівнів сформованості ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці на контрольному етапі дослідження

Отже, можемо зазначити, що формування ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці у ВСП Заліщицький фаховий коледж імені Є.Храїливого НУБіП України мало ефект в експериментальній групі, до професійної підготовки якої було впроваджено програму формування ціннісного

ставлення до сільськогосподарської праці. Студенти контрольної групи значних змін ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці не виказали. Це свідчить про те, що розроблена програма формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці, має перспективи і буде ефективною для запровадження у закладах фахової передвищої аграрної освіти.

Висновки до другого розділу

Визначено вибірку та базу дослідження; мета, завдання констатувального етапу експерименту; виокремлено ознаки рівнів сформованості професійної ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці у ВСП Заліщицький фаховий коледж імені Є.Храпливого НУБіП України: високий, середній, низький. Визначено початковий рівень сформованості ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці на констатувальному етапі експерименту. Зазначено, що ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці не сформоване у студентів і потребує певного педагогічного впливу, що також посилює актуальність даного дослідження. На підставі даних констатувального етапу експерименту було сформовано дві рівноцінні групи за рівнем сформованості ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці, віком та статтю: експериментальна (26 осіб), контрольна (25 осіб).

Здійснено контрольний етап педагогічного експерименту з формування ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці у Заліщицькому фаховому коледжі імені Є. Храпливого НУБіП України. Проаналізовано результати контрольного етапу експерименту. Визначено, що формування ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці у Заліщицькому фаховому коледжі імені Є.Храпливого НУБіП України буде ефективним за умови впровадження розробленої програми формування ціннісного ставлення студентів до сільськогосподарської праці.

ВИСНОВКИ

НУБІП України

1. Проаналізовано наукові та педагогічні джерела щодо виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів. Підкреслено, що проблема виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у майбутніх фахівців-аграріїв залишається однією із найактуальніших. Розгляду питань формування ціннісного ставлення у студентів до праці у вищій школі присвячено багато наукових робіт, але формуванню ціннісного ставлення саме до сільськогосподарської праці студентів закладів фахової передвищої освіти приділяється недостатньо уваги. Ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці є важливою складовою змісту виховання особистості майбутнього фахівця-аграрія. Праця посідає чільне місце у професійній підготовці здобувачів освіти аграрних коледжів.

НУБІП України

Визначено поняття «ціннісне ставлення до сільськогосподарчої праці у студентів» як особистісне утворення, яке характеризує ціннісне ставлення студентів до сільськогосподарської праці в загальній системі цінностей індивіда та проявляється в його спрямованості на активну предметно-перетворювальну працю в аграрній сфері, бажанні сумлінно та відповідально працювати в сільському господарстві, усвідомленні соціальної значущості сільськогосподарської праці як обов'язку і духовної потреби, повазі до людей праці загалом та людей, працюючих в сільському господарстві зокрема, творчому ставленні до сільськогосподарської праці.

НУБІП України

2. Розроблено та реалізовано в професійній підготовці майбутніх фахівців ВСП Заліщицький фаховий коледж імені Є.Храпивоного НУБІП України програму формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці. Програма забезпечувала на формувальному етапі педагогічного експерименту у студентів експериментальної групи нарощення когнітивної, мотиваційно-вольової, емоційно-вартісної, діяльнісноповедінкової складових ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці. Використані у програмі форми виховної роботи (масові, групові, індивідуальні) забезпечили орієнтованість

НУБІП України

майбутніх фахівців аграріїв на цінності любові до рідної землі, збереження її ресурсного потенціалу для прийдешніх поколінь, ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці.

3. Експериментально досліджено ефективність впровадження програми формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів ВСП Заліщицький фаховий коледж імені Є.Храпливого НУБіП України. Визначено, що програма формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці, яка була реалізована на формуючому етапі експериментального дослідження, сприяла динамічному розвитку ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів ВСП Заліщицький фаховий коледж імені Є.Храпливого НУБіП України. Так в експериментальній групі високий рівень сформованості ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці збільшився на 12,82 %. А в контрольній групі високий рівень сформованості ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці збільшився лише на 1,33 %. Низький рівень сформованості ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці в експериментальній групі зменшився на 8,99 %, а в контрольній групі – змінився незначною мірою. Результати дослідження доводять ефективність розробленої авторської програми щодо формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці, впровадженої у професійну підготовку студентів Заліщицького фахового коледжу імені Є.Храпливого НУБіП України.

Данне дослідження не охоплює всіх аспектів за данною тематикою і потребує подальших наукових розробок. Перспективним напрямом досліджень є визначення інноваційних форм та методів для формування ціннісного ставлення до сільськогосподарчої праці у студентів закладів передвищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

НУБІП УКРАЇНИ

1. Новий довідник: Історія України. Київ, 2012. 736 с.

2. Історія України: Документи. Матеріали. Посібник/уклад., комент. В. Ю. Короля. Київ, Видавничий центр «Академія», 2001. 488 с.

НУБІП УКРАЇНИ

3/ Власенко К. Теоретичні засади виховання у сучасній молоді ціннісного ставлення до праці. *Теорія виховання*. 2019. № 15. С. 170-175.

4. Русова С. Ф. Теорія і практика дошкільного виховання. Львів, Краків, Париж, 1993. 125 с.

НУБІП УКРАЇНИ

5. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: [хрестоматія]. К., 2006. 700 с.

6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5-ти т. Т. 3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. Київ, «Рад. школа», 1977. 670 с.

НУБІП УКРАЇНИ

7. Біда О. А. Природознавство і сільськогосподарська праця: методика викладання. [навчальний посібник]. Київ, Ірпінь, 2000. 400 с.

8. Даник А. А. Формування у юнаків та дівчат готовності до сімейно-побутової праці у процесі родинного виховання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.01. Кіровоград, 1998. 18 с.

НУБІП УКРАЇНИ

9. Ковальчук Г. П. Трудове виховання школярів у загальноосвітніх закладах України в першій третині ХХ століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.01. Київ, 2008. 20 с.

10. Калініченко Н. А. Трудова підготовка учнів сільської школи у центральному регіоні України (друга половина ХХ століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: 13.00.01. Київ, 2008. 44 с.

НУБІП УКРАЇНИ

11. Сковорода Г. Повна академічна збірка творів / за ред. Л. Ушкалова; НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди [та ін.]. Харків: Майдан, 2011. 1398 с.

НУБІП УКРАЇНИ

12. Шевченко Т. Г. Кобзар. Київ: Дніпро, 1999. 672 с.

13. Франко І. Одвертий лист до галицької української молодіжі. *Франко І. Вибрані твори: У 3-х т. . Т. 3.* Дрогобич, 2004. С. 570–576.

14. Петрів Г. В. Виховання ціннісного ставлення особистості до земельних ресурсів у вітчизняній педагогіці: історичний аспект. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія.* 2016. Вип. 233. С. 177-183. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_ped_2016_233_28 (дата звернення: 23.07.2023).

15. Сопівник Р. В., Сопівник І.В., Лисенко В.П. Виховання громадянина в аграрному вищому навчальному закладі. Київ, *Видавничий центр НАУ*, 2007. 217 с.

16. Злупко С.М. На чатах рідної землі: Євген Храпливий – учений, організатор, патріот. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 1999. 184 с.

17. Коблик В. Виховання в учнів ціннісного ставлення до праці: аналіз стану дослідження. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи.* 2016. Вип. 54. С. 137-146. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2016_54_20 (дата звернення: 28.07.2023).

18. Вихрущ А. Е. Трудова підготовка учнів у загальноосвітніх школах України (Іст.-пед. аналіз та перспективи) : дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Український держ. Педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 1994. 473 с.

19. Трудова підготовка учнів сільської школи у центральному регіоні України (друга половина XX століття): автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.01. Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 2008. 38 с.

20. Оржеховська В. М. Соціально-педагогічні основи профілактики правопорушень важковиховуваних учнів: дис... д-ра пед. наук: 13.00.01. Акад. пед. наук України. Ін-т педагогіки. Київ, 1995. 440 с.

21. Кешча Я. С. Виховання у підлітків творчого ставлення до праці у позаурочний час: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01/ Інститут педагогіки НАПН України. Київ, 1992. 120 с.

22. Левківський М. Е. Формування відповідального ставлення до праці в учнів загальноосвітньої школи: (історико-теоретичний аспект): дис... д-ра пед.

наук.: 13.00.01 / Український держ. педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова.
Київ, 1994. 346 с.

23. Биковська О. В. Трудове виховання в позашкільних закладах у сучасних економічних умовах (на прикладі гуртків науково-технічного профілю): дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Національний педагогічний ун-т ім.

М. П. Драгоманова. Київ, 2000. 198 с.

24. Слюсаренко Н. В. Організація трудової підготовки учнів на Херсонщині (друга половина ХХ століття) : навч. посіб. Херсон : Айлант, 2006.

132 с.

25. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ, Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. 742 с.

26. Александрова О. Роль і місце ціннісних орієнтацій у сучасній теорії виховання. *Вісник Запорізького національного університету: Педагогічні науки*. 2012. № 1(17). С. 92-95.

27. Бех І.Д, Виховання особистості: в 3 кн. Київ : Либідь, 2003. Кн. 2 : Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. 344 с.

28. Філософський словник / За ред. В. І. Шинкарука. 2-ге вид., доп. Київ, УРЕ, 1986. 796 с.

29. Філософія. Словник: персоналії, категорії, поняття та терміни / за ред. М. П. Гетьманчука. Львів, ЛьвДУВС, 2010. 228 с.

30. Власенко К. О. Сутність поняття «ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці». *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія*. 2016. Вип. 239. С. 36-41.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_ped_2016_239_7 (дата звернення: 21.07.2023).

31. Савченко О. Я. Альтернативні можливості початкової школи. *Початкова школа*. 1995. № 4. С. 2–8.

32. Кузьменко Г. В. Теоретичні основи ціннісного ставлення до образотворчого мистецтва. *Поліхудожнє виховання учнів загальноосвітньої школи в процесі впровадження інтегрованих курсів*: матер. Міжнарод. шк. метод. досвіду / за заг. ред. А. М. Старєвої. Миколаїв: ОІППО, 2012. С. 104-110.

33. Ситник Г. Ціннісне ставлення особистості. *Нова педагогічна думка*. 2009. № 3. С. 93– 95.

34. Коблик, В. О. Виховання в підлітків ціннісного ставлення до праці: теорія і методика: монографія / Уман. держ. пед. ін-т ім. Павла Тичини. Умань : Сочінський М. М., 2021. 199 с.

35. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 373 с.

36. Кузьмінський А. О. Педагогіка у запитаннях і відповідях : навч. посіб. Київ : 2006. 311 с.

37. Коблик В.О. Основні шляхи виховання ціннісного ставлення до праці. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 50. Т. 2. 2022. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/50/part_2/28.pdf (дата звернення: 21.08.2023).

38. Коблик В. Особливості виховання в підлітків ціннісного ставлення до праці. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2017. Вип. 2(2). С. 60-70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpudpu_2017_2%282%29_9 (дата звернення: 21.08.2023).

39. Костюк Г. С. Навчально виховний процес і психічний розвиток особистості / Під ред. Л. М. Проколієнко. Київ, Рад. школа, 1989. 609 с.

40. Проблеми становлення особистості: Проблеми і перспективи: Матеріали II міжнародної науково практичної конференції. Хмельницький, ТУП, 2003. 438 с.

41. Рибалка В. В. Методологічні питання наукової психології (Досвід особистісно центрованої систематизації кате горіально поняттєвого апарату): Навчально методичний посібник. Київ: Ніка Центр, 2003. 204 с.

42. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. Київ: Либідь, 2003. 376 с.

43. Отравенко О. В. Формування духовного здоров'я учнів основної школи в процесі фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.07. Луганськ, 2009. 21 с.

44. Булах І. С. Психологічні основи особистісного зростання підлітків: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. психол. наук : спец. 19.00.07. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2004. 42 с.

45. Романець В. А. Психологія творчості : навч. посібник / 3-є вид. Київ : Либідь, 2004. 288 с.

46. Петрів Г. В. Педагогічні умови виховання ціннісного ставлення до земельних ресурсів студентів аграрних коледжів. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія.* 2017. Вип. 277. С. 194-199.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_ped_2017_277_36 (дата звернення: 20.08.2023).

47. Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-професійна програма підготовки молодшого спеціаліста. Галузь знань 0901 «Сільське господарство і лісництво». Напрямок підготовки 6.090101 «Агрономія». Спеціальність 5.09010103 «Виробництво і переробка продукції рослинництва». Кваліфікація. 3212 агротехнік. Видання офіційне. Міністерство освіти і науки України. Київ, 2013. 62 с.

48. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України: гол. ред. В.Г. Кремень. Київ, Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

49. Петрів Г. В. Педагогічні умови виховання ціннісного ставлення до земельних ресурсів студентів аграрних коледжів. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія.* 2017. Вип. 277. С. 194-199.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnuau_ped_2017_277_36 (дата звернення: 20.08.2023).

50. Робочий навчальний план. Спеціальності 5.09010103 «Виробництво і переробка продукції рослинництва». Форма №-Н 3.01. ВП НУБіП України «Заліщицький аграрний коледж ім. Є. Храпливого». 2022.

51. Робочий навчальний план. Спеціальності 5.09010103 «Виробництво і переробка продукції рослинництва». Форма №-Н 3.01. ВП НУБіП України «Заліщицький аграрний коледж ім. Є. Храпливого». 2022.

52. Власенко К.О. Методологічні підходи до виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів вищих аграрних навчальних закладів. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія.* 2016. Вип. 253. С. 32-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnuau_ped_2016_253_6 (дата звернення: 20.08.2023).

53. Сопівник І. В. Ціннісний (аксіологічний) підхід у вихованні особистості. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія.* 2016. Вип. 239 С. 225–229.

54. Сопівник Р.В. Ціннісні орієнтири екзистенціалізму в контексті виховання особистості. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць.* 2015 Вип. 2 (65). С. 164–173.

55. Сопівник І. Виховання моральної відповідальності сільської молоді: монографія. Київ: Видавництво «Логос», 2014. 352 с.

56. Струманський В. Виховна робота в національній школі: Навчальний посібник. Київ: ІЗМН, 1997. 184 с

57. Будник О. Особливості української етнопедагогіки. Дайджест: Школа-парк педагогічних ідей та технологій. 2002. № 2. С. 116–118.

58. Власенко К. О. Досвід виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів аграрних вищих закладів освіти

України. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. VI (63), Iss 153, 2018 С. 63-67.

59. Петрів Г. В. Сутність поняття «ціннісне ставлення до земельних ресурсів». *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія*. 2015.

Вип. 230. С. 128-133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_ped_2015_230_22 (дата звернення: 20.08.2023).

60. Борисов В. В. Теоретико-методологічні засади формування національної самосвідомості учнівської та студентської молоді : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / В. В. Борисов. Т., 2006. 40 с.

61. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. / 3-тє вид., перероб і доп. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2007 . 232 с.

62. Шевченко Г. П. Розвиток естетичного виховання у вищих навчальних закладах України на сучасному етапі. *Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. праць Полтавського національного педагогічного університету*. 2012. Вип. 7. С. 9–13.

63. Довідник з історії України (А-Я): Посібн. для серед. загальноосвітн. навч. закл. / За заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. 2-ге вид., доопр і доповн. Київ, Генеза, 2001. 1136 с.

64. Сопівник Р. Форми виховання лідерських якостей студентів аграрних вищих закладів освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2012. С.139–143,

65. Сліпич Ю. Виставка як форма активізації навчально-виховного процесу у системі позашкільної освіти. *Педагогічний альманах*. 2013. № 9. С. 33–38.

66. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: стратегія проектування. URL: <http://studentam.net.ua/content/view/7525/97/>. (дата звернення: 20.08.2023).

67. Власенко К. О. Масові форми виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів аграрних закладів вищої освіти. *Наукові*

затиски [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Педагогічні науки. 2018. Вип. 167. С. 173-176.
 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2018_167_42 (дата звернення: 20.08.2023).

68. Експедиція студентів спеціальностей «Садово-паркове господарство», «Лісове господарство» та «Агрономія» до унікальних господарств Каховського району. URL: <http://www.ksau.kherson.ua/news/2441-2017-10-18-5.html> (дата звернення: 20.08.2023).

69. Навчальні та виробничі практики на факультеті тваринництва та водних біоресурсів у розпалі URL: <https://nubip.edu.ua/node/23137> (дата звернення: 20.08.2023).

70. Збірник методик діагностики лідерських якостей курсантського, сержантського та офіцерського складу: Методичний посібник. Кокур О.М. та ін. Київ, НДЦ ГП ЗСУ, 2012. 433 с.

71. ВСП НУБіП України «Заліщицький аграрний коледж ім. Є. Храпливого». URL: <https://zakyh.org.ua/index.php/component/content/article/12-koledzh/80-istoriya-koledzhu> (дата звернення: 20.08.2023).

НУБіП України

НУБіП України

НУБіП України

НУБІП України

Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса

На кожен з нижчезазначених питань відповідайте «Так» або «Ні».

1. Коли є вибір між двома варіантами, його краще зробити швидше, ніж відкласти на певний час.
2. Я легко дратуюся, коли помічаю, що не можу на всі 100% виконати завдання.
3. Коли я працюю, це виглядає так, ніби я все ставлю на карту.
4. Коли виникає проблемна ситуація, я найчастіше приймаю рішення одним з останніх.
5. Коли в мене два дні поспіль немає діла, я втрачаю спокій.
6. У деякі дні мої успіхи нижче середніх.
7. Але відношенню до себе я більш строгий, ніж по відношенню до інших.
8. Я більш доброзичливий, ніж інші.
9. Коли я відмовляюся від важкого завдання, то йотом суворо засуджую себе, бо знаю, що в ньому я домігся б успіху.
10. У процесі роботи я потребую невеликих пауз для відпочинку.
11. Старанність - це не основна моя риса.
12. Мої досягнення в праці не завжди однакові.
13. Мене більше приваблює інша робота, ніж та, якою я зайнятий.
14. Осуд стимулює мене сильніше, ніж похвала.
15. Я знаю, що мої колеги вважають мене діловою людиною.
16. Перешкоди роблять мої рішення більш твердими.
17. У мене легко викликати честолобство.
18. Коли я працюю без натхнення, це зазвичай помітно.
19. При виконанні роботи я не розраховую на допомогу інших.
20. Іноді я відкладаю те, що повинен був зробити зараз.

21. Треба покладатися тільки на самого себе.

22. У житті мало речей більш важливих, ніж гроші.

23. Завжди, коли мені треба буде виконати важливе завдання, я ні про що інше не думаю.

24. Я менш честолюбний, ніж багато інших.

25. У кінці відпустки я зазвичай радію, що скоро вийду на роботу.

26. Коли я розташований до роботи, я роблю се краще і кваліфікованішими, ніж інші.

27. Мені простіше і легше спілкуватися з людьми, які можуть завзято працювати.

28. Коли у мене немає справ, я відчуваю, що мені не по собі.

29. Мені доводиться виконувати відповідальну роботу частіше, ніж іншим.

30. Коли мені доводиться приймати рішення, я намагаюся робити це якомога краще.

31. Мої друзі іноді вважають мене ледачим.

32. Мої успіхи в якійсь мірі залежать від моїх колег.

33. Безглуздо протидіяти волі керівника.

34. Іноді не знаєш, яку роботу доведеться виконувати.

35. Коли щось не ладиться, я нетерплячий.

36. Я зазвичай звертаю мало уваги на свої досягнення.

37. Коли я працюю разом з іншими, моя робота дає великі результати, ніж роботи інших.

38. Багато чого, за що я беруся, що не довожу до кінця.

39. Я заздрю людям, які не завантажені роботою.

40. Я не заздрю тим, хто прагне до влади і положенню.

41. Коли я впевнений, що стою на правильному шляху, для доведення своєї правоти я йду аж до крайніх заходів.

Ключ. Ви отримали по 1 балу за відповіді "Так" на наступні питання: 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 37, 41. Ви також

отримали по 1 балу за відповіді "Ні" на питання 6, 13, 18, 20, 24, 31, 36, 38, 39.

Відповіді на питання 1, 11, 12, 19, 23, 33, 34, 35, 40 не враховуються.

Підрахуйте суму набраних балів.

Результат:

- - Від 1 до 10 балів: низька мотивація до успіху;
- - Від 11 до 16 балів: середній рівень мотивації до успіху;
- - Від 17 до 20 балів: помірковано високий рівень мотивації;
- - Понад 21 бали: занадто високий рівень мотивації до успіху.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

Н

Авторська анкета щодо визначення ставлення до сільськогосподарської праці

Шановні студенти!

Просимо Вас відповісти на низку питань, нашої анонімної анкети щодо розвитку Вашого ціннісного ставлення до праці у сфері сільського господарства. Будь ласка ознайомтеся з питаннями та виберіть відповідь, яку Ви вважаєте найбільш вірною і позначте її якимось знаком. Просимо Вас відповісти на всі запитання анкети. Якщо відповідь не надрукована або жодна з надрукованих відповідей Вас не влаштовує, напишіть відповідь самі.

Н

1. Визначте, будь ласка, якою мірою Вас задовольняють різні сторони Вашої роботи?

Питання	Задоволений	Швидше задоволений, ніж не задоволений	Важко відповісти	Скоріше незадоволений ніж задоволений	Чи не задоволений
Розмір заробітку					
Режим роботи					
Різноманітність роботи					
Необхідність вирішення нових проблем					
Самостійність у роботі					
Відповідність роботи вашим особистим здібностям					
Можливість посадового просування					
Санітарно-гігієнічні умови					
Рівень організації праці					
Відносини з колегами					
Відносини з безпосереднім керівником					
Рівень технічної оснащеності та забезпечення обладнанням, добривами, засобами захисту рослин і тварин					

2. **Зазначте, будь ласка, за шкалою, якою мірою Ви задоволені працею у сільському господарстві (у відсотках).**

0	10%	20%	30%	40%	50%	60%	70%	80%	90%	100%

3. **Якими є Ваші плани на найближчі роки?**

- Продовжувати працювати на тій же посаді;
- Перейти на наступну посаду;
- Перейти працювати до іншого структурного підрозділу;
- Перейти до іншої організації без зміни спеціальності
- Перейти до іншої організації зі зміною спеціальності

4. **Якою мірою і як впливають на Вашу трудову активність такі фактори?**

Питання	Добро не діє	Діє		Діє суттєво		Діє дуже суттєво	
		знижує	підвищує	знижує	підвищує	знижує	підвищує
Матеріальне стимулювання							
Ціннісне ставлення до сільськогосподарчої праці							
Заходи адміністративного впливу							
Трудовий настрій колективу							
Економічні нововведення у підприємстві сільського господарства							
Загальна соціально-економічна ситуація у країні							
Боязнь втратити роботу							
Елементи змагальності							

5. Чи вважаєте Ви, що ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці сприяє підвищенню ефективності роботи підрозділу?

Так

Ні

Важко відповісти

6. Чи спонукає Вас соціально-економічна ситуація, що склалася, переглядати своє ставлення до сільськогосподарської праці?

Так

Ні

Важко відповісти

7. Виберіть, будь ласка, з нижче перерахованих характеристик роботи 5 найважливіших для Вас?

Навпроти найважливішої поставте цифру 1, менш важливою – 2, потім 3,4,5.

Характеристика роботи	Бал
Забезпечення технікою та засобами механізації і автоматизації сільськогосподарської праці	
Можливість професійного зростання	
Можливість посадового просування	
Різноманітність роботи	
Складність роботи	
Висока заробітна платня	
Самостійність у виконанні робіт	
Престиж професії	
Сприятливі умови праці	
Низька напруженість праці	
Сприятливий психологічний клімат	
Можливість спілкування у процесі роботи	
Можливість покращити свої житлово-побутові умови	
Ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці	

9. Напишіть, будь ласка, що могло б сприяти розвитку Вашого ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці

НУБІП України

НУБІП України

10. Чи відчуваєте Ви занепокоєння, пов'язане з перспективою втратити роботу?

НУБІП України

Так

Ні

Важко відповісти

Ваша стать

НУБІП України

Чоловічий

Жіночий

11. Чи відчуваєте Ви залежність оплати праці від:

НУБІП України

Виконання заданих обсягів

Від рівня Вашої кваліфікації

Від ініціативності та творчості у роботі

Від рівня дотримання дисциплінарних вимог

НУБІП України

Від «Особистої відданості» керівнику

Інше

НУБІП України

Додаткові пропозиції щодо розвитку ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці!

НУБІП України

✓ мені подобається працювати в сільському господарстві, тому що

НУБІП України

НУБІП України

Мені не подобається працювати в сільському господарстві, тому що

НУБІП України

Ми дякуємо Вам за допомогу у нашій роботі!

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України